ХУРЯАЛГЫН ҮЕДЭ ЧАС, МИНУТА БҮХЭН ҮНЭТЭЙ

ҮРҮҮШҮҮЛЬҺЭЭ ЖЭШЭЭ АБАЖА, АЖАЛАИНГАА БҮТЭЭСЭ ЭРИД ДЭЭШЭЛҮҮЛЭЕ

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Улаан-Үдын горкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 202 (9956) | 1962 оной августын 26, воскресени | Сэн 2 мүнгэн

★ ★

Трактор, машинануудаа 2-3 халаанда хүдэлгэхэ

...бликымнай колхоз, ...удай полинууд дээрэ ...тарянанай, кукурузын ...бусад ургамалнуудай ...ургаса гаранхай. Энэ ...ургасаяа гээлтэгүйгөөр ...а, Эхэ орсндоо 7,5 мил... ...дуд таряа худалдаха, ...ээ адуу мал шэмэтэ ...жээлээр хүсэд хангаха ...бүхы колхознигуудай, ...удай хүдэлмэришэдэй, ...үүн бүхы механизатор... ...иангин уялга мүн.

...алгын эхилһээр олохон ...үнгэрбэшье, орооһо ...ай миил 10 процентнь ...а, кукурузын хорёод ...тнь хуряагдаад байна. ...һан тарянанай оройдоо ...процентнь суглуулан ...нхой. Намарай паар ...сагай тон бага үлэбэ... ...рэнэй түсэб орой 3 про... ...үргэгдээ. Һүүлэй хэдэн ...туршада хура бороон ...олонхи аймагуудта ху... ...хүдэлмэридэ тон ехэ ...шаруулагдаа.

...һээ ойрын 10—15 хо... ...туршада 400 мянган ...таряа хадаад, тэрэнээ ...ан сохихо, гүрэндөө ...худалдаха уялгаяа ...дүшэ гаран мянган ...кукуруза хуряажа, си... ...араха, дүрбэн зуугаад ...гектар намарай паар ...гэхэ мэтэ заатагүй ...ажал ехэтэй хүдэлмэ... ...эжэ байна. Хэрбээ ...саг соонь бэелүүлжэ ...үй һаа, колхоз, совхо... ...эн хохидолдо орохо ...нь элитэ. Иимэ ша... ...сагай тохёолдоод бай... ...ахы бүхэн доторойн... ...а боломжонуудые дүү... ...эглэжэ, хуряалгын аг... ...бүхэнии хоёр-гурбан ...а, түхэреэн сүүдхэ соо ...хэ уялгатай. Энэ та... ...аймаг бүхэндэ халан ...дүй дүршэл, эдэбхи ...бии гээшэ.

...рополиин хизаарай «Те...ский» совхозойхидой ...эр энэ жэлдэ респуб... ...ай олохон колхоз, сов... ...трактор, комбайн, жат... ...автомашинануудаа ...үнигүй хүдэлгэхын тула ...гурбан халаанда ажал... ...механизаторнуудаар хан... ...адаһан байха юм. ...мэргэжэлтэй механиза... ...ые промышленна пред... ...иуудһаа, эмхи зургаа... ...урижа асархынгаа ха... ...р ажахынгаа бусад ...нуудта хүдэлжэ бай... ...үүдые, пенсидэ гараад ...мэргэжэлтэдые элсүү...

...канай, Бэшүүрэй, Сэ... ...аймагуудай ажахы... ...«Темижбекский» совхо... ...дүй дүршэлые үргэнөөр ...энэй ашаар ургаса ...таяа урагшатайгаар ...а байнхай. Сэлэнгын ...нэрэмжэтэ колхозой ...заторнууд—нүхэд Бад... ...Хамуев, Кузьмин ...лафетнэ жаткаар сүүд... ...0—70 гектар хадана. ...ай совхозой комбайнер ...Полянский табан ...135 га, лафетнэ жат... ...машинист Георгий Боло... ...136 га хадаһан байна.

...энэй «Сибиряк», Му... ...бэрэй «Коммунизм» ...уд, Кабанскын, Ториин ...уд ургаса хуряалгаяа ...гээр ябуулхынгаа ха... ...ар намарай эртын һайн шанартай мянгаад гектар паар тус тустаа хахалаа.

Тиин гэһээ зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд шэнэ гүрүү юумые саг соонь дэмжэдэггүй, хуушанайхяараал хүдэлжэ байдаг. Эгээл иимэ байдал Хориин аймагай Анаагай совхоздо үзэгдэнэ. Совхозой директор нүхэр Цыбикжапов, главна агроном нүхэр Осипов гэгшэд комбайн, тракторнуудаа хоёр халаанда хүдэлгэхэ талаар юушье хээгүй һуужа байһаар. Совхозой нэгэшье комбайн амяарлан хадалгада тааруулагдаагүй. Энээнэй уршагһаа таряа хуряалга тон аали нобшоор ябуулагдана, нэгэшье гектар намарай паар хахалагдаагүй. Мүн эмхидхэлэй хүдэлмэриин һула дээрэһээ кукуруза хуряалга, силос даралга удаарна. Эдэ бүгэдые хаража байгаад, Хориин нютагай совхоз, колхозуудай үйлэдбэриин управлениин хүтэлбэрилэгшэдэй (начальнигынь нүхэр Игнатьев), мэргэжэлтэдэй бодото хэмжээ абаагүй байһаниинь гэмшэлтэй. Иимэрхүү байдал Загарайн, Тарбагатайн аймагуудта үзэгдэнэ.

Саашадаа оройһо таряа, кукуруза хуряалгада, намарай паар хахалалгада иимэ аали нобшо ябадалые тэсэхын аргагүй. Хуряалгын бүхы техникые, трактор, автомашинануудые хоёр-гурбан халаанда хүдэлгэхэ талаар ажахы бүхэндэ яаралтай хэмжээ абтаха ёһотой. Аймагуудай партийна, советскэ зургаанууд, нютагуудай үйлэдбэриин управленинүүд энээн тушаа ажахынуудта бодото туһаламжа хүргэхэ үүргэтэй. Тракторист, комбайнер, шофер мэргэжэлтэй хүнүүдые энэ жэлэй баян ургаса хуряалгада бүхыдэнь элсүүлхэ хэрэгтэй болоо.

Тиихэ зуураа ажахын хүтэлбэрилэгшэд, аймагуудай партийна, советскэ хүтэлбэрилэгшэд һүниин халаанай хүдэлмэриие зүбөөр, һайнаар эмхидхэхэ асуудалда гол анхаралаа хандуулха ушартай. Һүниндөө хүдэлжэ байһан механизаторнуудай хүдэлмэриие ябажа шалгаха, тэдэндэ техническэ туһаламжа саг соонь хүргэхэ, халуун эдеэгээр хангаха шухала. Зүгөөр эгээн мэргэжэлтэй, дүй дүршэл ехэтэй механизаторнууд лэ һүниин халаанда табигдаха болоно. Сэлэнгын совхоздо һүниин халаанда олон ушарта механигууд, бригадирнууд, дүршэл ехэтэй бусад механизаторнууд ажаллана бшуу.

Бүхы механизаторнуудай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, түрүү дүй дүршэлые оролдосотойгоор нэбтэрүүлхэ эрилтэ табигдана. Бүтээсэ ехэтэйгээр, һайн шанартайгаар ажаллаһан механизаторнуудта дамжуулгын улаан туг, вымпелнүүд тогтоогдоһон болзортоо барюулагдаха ёһотой.

Нүхэд механизаторнууд! Трактор, комбайн, жатка, автомашина бүхэниие үдэр һүнигүй, дүүрэн хүсөөрнь, бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэжэ, энэ жэлэйнгээ баян ургаса зааханшье гээлтэгүйгөөр хуряажа, хүсэд хүрэхөөр намарай паар хахалжа абахын түлөө бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм мэргэжэлээ элсүүлэгты.

Таряалан дээрэхээ мэдээсэлнүүд

Кабанскын аймагай Шергинэй совхозой комбайнер Николай Иосифович Оскорбин халаанайнгаа даалгабариие 1,5 дахин дүүргэнэ. Хүдэлмэриин эхинһээ хойшо комбайнаараа 130 гектар хуряагаа гэхэ гү, али бүхыдөө 1300 гаран тонно силосэй ногоо сабшаа.

Бэшүүрэй совхоз үсөөхэн үдэр соо 3000 гектар таряа амяарлан хадаа. Эндэхи комбайнер Н. Полянский, лафетнэ жаткын машинист Георгий Болонев гэгшэд хүдэлмэриин табан үдэр соо тус тустаа 136 гектар таряа хадаба.

Иигэжэ ажаллахада урматай

Машина зэмсэгүүдээ бүтээсэтэйгээр ашаглажа байһан механизаторнууд ехэ амжалта туйлана. Тусхайлан хэлэхэдэ, Ара-Хэрээтын (Бэшүүр) Ждановай нэрэмжэтэ колхозой механизаторнууд Г. Сафонов, П. Посохов гэгшэд «ДТ-54» тракторaар ажаллажа, 1300 шахуу гектар зөөлэн хахалалга хэһэн байгаа. Мүн хоёрдохи бригадын тракторист Н. Мухомедзянов, дүрбэдэхи бригадын тракторист Б. Цыдыпов гэгшэд тус тустаа 1160 гектарта хүргөө. Дурсагдаһан трактористнууд ажалай ямаршье хабада халаанайнгаа даалгабари хододоо үлүүлэн дүүргэдэг. Тиихэдэ машинануудтань техническэ харууһан һайнаар хэгдэнэ. Энээнэй ашаар заһабарилгада гаргашалагдаха мүнгэ зөөри горьтой алмагдаа бшуу.

Гэхэ зуура колхозой зарим механизаторнууд муугаар ажаллана. Жэшээлхэдэ, трактористнууд М. А. Сафонов, И. Лысов гэгшэд жэлэй эхинһээ хойшо оройдоол 500—600 гектар зөөлэн хахалалга хэһэн байха юм. Энээнтэй хамта тэдэнэй тракторнуудые заһабарилгада хоёр дахин ехэ мүнгэ зөөри гаргашалагдаа. Тээсгэн колхозой механизаторнуудай суглаан боложо, ажалайнгаа дутуу дунданууд тушаа хөөрэлдэбэ. Энэ намар артелиин бүхы комбайнер, трактористнууд ажалаа бүтээсэтэйгээр эмхидхэхэ гэлсэбэ.

Мүнөө үедэ тус колхоздо таряа хуряалга эмхитэйгээр ябажа байнхай. Эндэхи механизаторнууд 5199 гектар оройһо таряагаа богони болзорто хуряажа дүүргэхэ зорилготой. Олон комбайнернууд ажалдаа шалгарна. Жэшээнь, комбайнернууд Т. Михаханов, П. Михайлов гэгшэд даалгабаряа хододоо үлүүлэн дүүргэжэ, бусад нүхэдтөө жэшээ харуулан ажаллана.

Н. Куртошин.

ҮДЭР, ҺҮНИГҮЙ ХҮНХИНЭНЭ

Алтан шаргал таряагаа амбаарлаха халуун хаһа ерэбэ. Манай Бэшүүрэй совхоз мүнөө жэл гүрэндөө 80 мянган центнер таряа худалдаха гэһэн шэнэ уялга абаа. Иимэ ехэ оройһо таряа шэбэртыихид хэзээдэшье хуряажа үзөөгүй юм.

Баянаар ургаһан таряагаа гээлтэ хоролтодо оруулангүй, богони болзорто хуряажа абаха арга манда дүүрэн бии. Механизаторнууднай «Темижбекский», мүн Сэлэнгын совхозойхидой жэшээгээр бүхы техникээ дүүрэн хүсэндэнь үдэр һүнигүй ябуулжа, 20 мянган гектар таряагаа 20 үдэрэй туршада сүм хуряажа дүүргэхэ гэжэ шиидэнхэй. Совхозой дирекци, партком механизаторнуудтай хамта хүдэлмэриин түсэб тон нарилжа табяа. Тиихэдээ механизаторнууд хоёр халаанда хүдэлхэбди гэжэ мэдүүлбэ. Энээнэй ашаар бүхы машина техникэ үдэр һүнигүй хүдэлжэ, нормоёо хоёр-гурба дахин дүүргэхэ юм. Машина техникые түлишэ, уһаар хангаха, заһабарилга хэхэ, трактористнууд, комбайнернуудта поли дээрэнь халуун эдеэ абаашажа байха хүдэлмэри һайнаар ябуулагдана.

Августын 16-һаа таряандаа жэгдэрэн ороо бди. Түрүүшын сүүдхэнүүдтэ таряан хадагдаад, хатажа хэбтэнэ. Үглөө нүгөөдэрһөө баалнуудаа сохижо эхилхэмнай. Таряа хуряалгын хажуугаар ниитынгээ малда бардам хүрэхэ тэжээл бэлэдхэлгэ түлэг дунлаа ябаһаар. Мүнөө 9 мянга гаран тонно силос дарагдаад байна. Бүхыдөө энэ жэлдэ 30 мянган тонно силос дарагдаха түсэб үлүүлэн дүүргэгдэхээр хүлеэгдэнэ.

Н. Очиров,
совхозой бухгалтер.

ХОРИИНХИД ХОЖОМДОЖО БАЙНА

Хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг дэлбэг болгохо талаар партиингаа табиһан туйлай ехэ зорилгонуудые хэрэг дээрэнь бэелүүлхын түлөө тэмсэн, Хориин аймагай ажалшад мүнөө жэл тарянанай муу бэшэ ургаса туйлаба.

— Хэдэн жэлэй туршада үзэгдөөгүй һайн ургаса гараба даа,—гээд, манай ябаһан лэ газарта хүнүүд омог баяртайгаар хөөрэнэ.

Аймагай хүдөө ажалшад энэ жэл гүрэндөө 150 мянган центнер таряа тушаахабди гэһэн социалис уялга абанхай.

УРГАСА ХУРЯАЛГА УДААРУУЛЖА БОЛОХОГҮЙЛ

Бүшмэг һайнаар гараһан ургасаараа бэшэ, харин амбаартаа байһан оройһо таряагаараа бидэ баян байхабди гэжэ нүхэр Н. С. Хрущев маниие тон зүб һургана. Имагтал тиимэһээ ургуулһан баян ургасаяа саг болзортонь, гээлтэ хоролтогүйгөөр хуряажа абаха гээшэ шухалын шухала зорилго.

Ургаса хуряалгые богони болзорто, һайн шанартайгаар дүүргэхэ талаар аймаг соо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Үдын совхозойхид түрүүлжэ ябана. Эдэнэй поли дээрэ мүнөө 15 комбайн, 2 лафетнэ, 8 «ЖБ-4,6» жатканууд хүдэлнэ. «СК-3» маркын 4 комбайн баалнуудые суглуулжа эхилэнхэй. Совхоз түрүүшынгээ хэдэн зуугаад центнер таряа гүрэндөө тушаагаад байна.

Түрүүшын үдэрнүүдһээ эхилжэ үндэр бүтээсэтэйгээр хүдэлдэг механизаторнууд эндэ үсөөн бэшэ. Жэшээлхэдэ, гурбадахи фермын жаткын машинист Владимир Санжажитов үдэр бүри 30—35 гектар таряа хадана. Жаткын машинистнар Ринчин Жигжитов, Бато-Мунко Самбуев гэгшэд үдэр бүриингөө даабари 200—300 процент дүүргэнэ. «СК-3» маркын комбайнда хүдэлдэг аха дүү Мунко, Дамба Лхасарановтан ажал хүдэлмэридөө түрүү онол аргануудые хэрэглэн, үдэр бүри түсэбөө холо үлүүлэн дүүргэнэд.

Таряа хуряалга дээрэ хүдэлэгшэдэй ажалай түлөөһэн гуримшуулагдажа, һайнаар хүдэлөөшэдтэ нэмэлтэ түлөөһэн үгтэхөөр хараалагданхай. Комбайнер, жаткын машинист үдэрэйнгөө даабари дүүргээ һаа, абадаг лэ түлөөһэеэ абаха, харин даабаряа 200 процент дүүргээ һаа, түсэбһөө үлүү хэгдэһэн ажалынь 2 дахин ехээр түлэгдэдэг, 300 процент дүүргэбэл—гурба дахин ехээр абаха.

Гэхэтэй хамта, Хориин зарим совхозууд таряа хуряалгын хүдэлмэри эмхигүйгөөр эхилжэ байнхай. Хэжэнгын, Чисаанын совхозууд таряа хуряалгадаа үшөө хам ороогүй. Тиихэдэ Анаагай совхозой 35 комбайнай миил 7-ниинь, 21 жаткын — 14-ниинь хүдэлжэ эхилэнхэй. Нэгэшье комбайн, нэгэшье жатка үдэр, һүнигүй хүдэлхэ хүнүүдээр бүридхэгдээгүй, гансахан лэ халаанда хүдэлнэд. Совхозой олонхи комбайн таряа амяарлан хадахаар зохёогдоогүй, хэзээ баалнуудые суглуулха, сэхэ хадаха саг ерэнэб гэжэ хүлеэгээд хэбтэнэд.

— Бүхы жатка, комбайнуудаа таряа амяарлан хадалгада юундэ табинагүйбта?—гэжэ совхозой главна агроном нүхэр Осиповһоо асуухадамнай:

— Хадаха түхеэрэлгэнүүд дутална. Теэд, таряан үшөөл хүхэшэг байна даа,—гэжэ харюусажархиба.

Поли дээрэ хүдэлжэ байгаа жатка, комбайнуудайнь бүтээсэ тон бага. Гурбадахи фермын жаткын машинист нүхэр Косыгин августын 12-һоо 20 болотор арай гэжэ 50-аад гаран гектар хадаа. Нүгөөдэ машинист нүхэр Карноковонь баһал биража хаданагүй. Зарим үдэр тракторгүйһөө боложо оройдоошье хүдэлнэгүй. Жэшээлхэдэ, манай ябаһан үдэр хоёр жаткань хоюулаа байжа байгаа һэн. Юуб гэхэдэ, нэгэ «Беларусь» тракторынь эбдэршоо, нүгөөдэ «ДТ-54» тракторыень фермые даагшын орлогшо нүхэр Лужников аяар 20 гаран модоной газарта силосэй комбайн шэрэхыень ябуулжархиһан байба. Тэрэ тракторайнь ошожо хүдэлэн байтар, силоснэ комбайнань ехээр эбдэрээд, һөөргөө жаткадаа бусаха баатай болоо бэлэй. Тиин хоёр тээшээ гүйлгэлдэһөөр байтарнь саг үдэр ошожол байна.

Совхозой нэгэдэхи фермэ хүрэжэ ерэбэбди. Фермын полевой стан соо ороходомнай үбдэгтэ хүрэмэ шорой, ядахадаа стол, хүнэй һууха стулшье үгы. Ханаарнь лозунг, плакат, зурагуудһаа болохо, нэгэшье ялайха сааһан харагданагүй. Стан соо байһан хоёр залуухан механизаторнуудтай хөөрэлдэнэбди.

«Эндэмнай хэншье уншалга, хөөрэлдөө үнгэргэнэгүй, ядахадаа газетэшье асарнагүй,—гэжэ тэдэмнай гомодоно.

Фермэ 5 комбайн, 3 жаткатай. Мүнөө 2 жатка, 2 комбайн хүдэлнэ. Механизаторнуудай дуталдадагһаа боложо, тэдэнь гансахан лэ халаанда хүдэлнэ. Тиибэшье һаа, зарим нэгэниинь һайнаар хүдэлнэ. Жэшээлхэдэ, залуу комбайнер Жимба Ринчинов 12 гектар үдэртэ хадаха түсэбтэй байгаад, 30—32 гектар хүрэтэр хадана.

—Үшөөл ехэ хадажа болохо байна. Теэд, һайнаар хүдэлхэ арга олгогдоногүй,—гэжэ нүхэр Ринчинов хөөрэнэ.

Нээрээшье, хөөрэлдөөгөө һайса дүүргээгүй байтарнай, полиин захада «ГАЗ-51» маркын автомашина ерээд байшаба.

— Зай, бидэтнай обедтоо ябаба гээшэбди,—гэжэ нүхэрни энеэбхилэн хэлээд, комбайнһаа унтаргааба.

Тэрэ машинамнай бэшэ агрегадууд дээгүүр ябажа, тэндэ хүдэлжэ байгаа хүнүүдые абаад, полевой стан тээшэ табилууба.

Полевой станиинь комбайн, жаткануудай хүдэлжэ байһан газарһаа арба гаран километр юм. Комбайнер, жаткын машинистнуудай тэндэһээ ерэжэ, эдеэлжэ ошоторнь, 2-3 час үнгэрнэ. Тэдэнэй хүдэлжэ байһан газартань эдеэ хоолынь абаашажа үгэдэг һаань, агрегадууд миин байхагүйл һэн.

Таряа хуряалгын түрүүшын үдэрнүүдтэ аймаг дотор дутуу дутанууд нилээд олон. КПСС-эй райком, аймгүйсэдком, нютагай үйлэдбэриин управлени, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд таряа хуряалгаяа саг болзортонь, һайн шанартайгаар үнгэргэхын түлөө эрид хэмжээнүүдые абаха бэзэ гэжэ найдагдана.

АДУУ МАЛДАА—БАРДАМ ХҮРЭХЭ ТЭЖЭЭЛ БЭЛДЭХЭ

Анаагай совхозой гурбадахи фермын түбэй хажуудахи һүнэй гүүртэ дээрэ силосэй дарагдажа байхые хараад ошобобди. Газар дээрэ сомогдон хэгдэжэ байһан силостэ хүрүүтэй ябатарнай, нэгэ томодхогдоһон шэнэ кузовтай автомашинын хажууда хоёр хүнэй хөөрэлдэхэ дуулдаба:

— Олоо гүш?

— Үгы, олдоногүйл.

Машинадань хүрэжэ ерэхэдэмнай тэрэнэй жолоошо, силос даража байһан тракторай тракторист хоёр кузов соохи набша ногоо урбуулжа байбад.

— Юу бэдэржэ байнат?—гэжэ асуухадамнай...

—Энэ кузовһаань набша ногоогоо татажа буулгадаг хабтагаймнай түмэр үгы болошоол,— гэжэ машинын жолоошо харюусаба.

Мэдэн гэхэдэмнай, тэрэ хабтагайнь автомашинын кузов томо болгогдохоһоо урид хэгдэһэн байшаба. Теэд, тэрэниие нь томо кузов соо табихадань набша ногоондо дарагдаад, олдохоёо болишоно. Бэдэрһээр байтарнь, 10—20 минута миин үнгэршэдэг.

Тэрэ машинынгаа ашаагаа буулгажа ябаагүй байтар заа кузов соогоо набша ногоо ашаһан нэгэ «ГАЗ-51» маркын автомашина хүрэжэ ерэбэ. Жолоошонь машина байлгаһаар трактор хүлеэнгүй кузов дээрэ гүйжэ гараад, ашаагаа асаар буулгажа эхилбэ.

— Набша ногоогоо юундэ трактораар татуулжа буулганагүйбта,—гэжэ тэрэ жолоошоһоо асуухадамнай:

— Хабтагаймни эбдэршэһээр үни болоо юм даа шэные хэжэ үгэнэгүйл,—гэжэ харюусаба.

Тиин хоёр машинынь арай гэжэ ашаагаа буулгажа ябатар хахад часһаа үлүү саг ошобо. Тэдэнэй һүүлээр хэдэн часай туршада ондоо машина ерэбэгүй. Ехээр гайхаһандаа, трактористһаань: «Машинануудтнай ямар болоноб?»— гэжэ асуубабди.

— Набша ногоогоо холоһоол шэрэдэгбди. Иигэжэ нобшорһоор байтарнай саг үдэрнай үнгэржэл байдаг даа. Энэ таанадай хаража байһан силос даража эхилһээр мүнөөдэр тэбхэр һара хүсэбэ,— гэжэ тайлбарилба.

Удаа ерэһэн машинадань һуугаад, силосэй комбайнуудай хүдэлжэ байһан газарта ошохо гэжэ ябабабди. Ябаһаар байтарнай 20, 30, 40 минута үнгэрбэ. Гайхаһандаа жолоошодоо хандабабди:

— Хэды километрһээ набша ногоогоо зөөдэг зомта?

— Энээнһээ урда 15 километрһээ зөөдэг байгаабди, мүнөө бүри хори гаран километрэй газарһаа шэрэнэбди,—гэжэ харюусаба.

Силосэй комбайнуудай хажууда ерэхэдэмнай, нэгэниинь эбдэршэнхэй, нүгөөдэнь хүдэлөө боложо байба. Комбайнай хадажа байгаа кукуруза хаана нэгэн хээрэдэ бэшэ, харин баһал малнуудай байдаг байрын хажууда байшаба. Тэндэнь урдань силос хэжэ байһан траншейнүүдшье бии юм. Кукурузаяа тэндэнь дарангүй, аяар 20 гаран километр холо шэрэжэ байхань бүришье гайхалтай.

Мүнөө таряа хуряалгын хүдэлмэри эхилэнхэй. Ганса энэ совхоздо сабшагдаагүй кукуруза болон силосэй бэшэшье ургамалнууд хэдэн зуугаад гектар дээрэ һуужа байна. Иимэ шахардуу шанга байдалай ерээд байхада, эмхигүйгөөр силос даража байхань гэмшэлтэй.

Энэ жэл Хориин үргэн уужам тала дайдаар аргагүй һайн үбһэ ногоон, силосэй ургамалнууд гаранхай. Аймагай совхозууд ниитынгээ малда нэгэшье бэшэ, харин хоёр жэлдэ бардам хүрэхэ тэжээл бэлдэхэ аргатай. Теэд, энэ хүдэлмэри тон удаанаар, зарим газарта эмхигүйгөөр ябана. Мүнөө аймаг соохи хадашье сабшалангынь сабшагдаагүй һууна. Аймагай совхозууд 514.410 центнер үбһэ ногоо, 125.745 тонно силос дараха түсэбтэй байгаад, арайхан гэжэ 161.279 центнер үбһэ ногоо, 41.739 тонно силос даранхай.

Ц. Субанов,
манай тусхай корр.

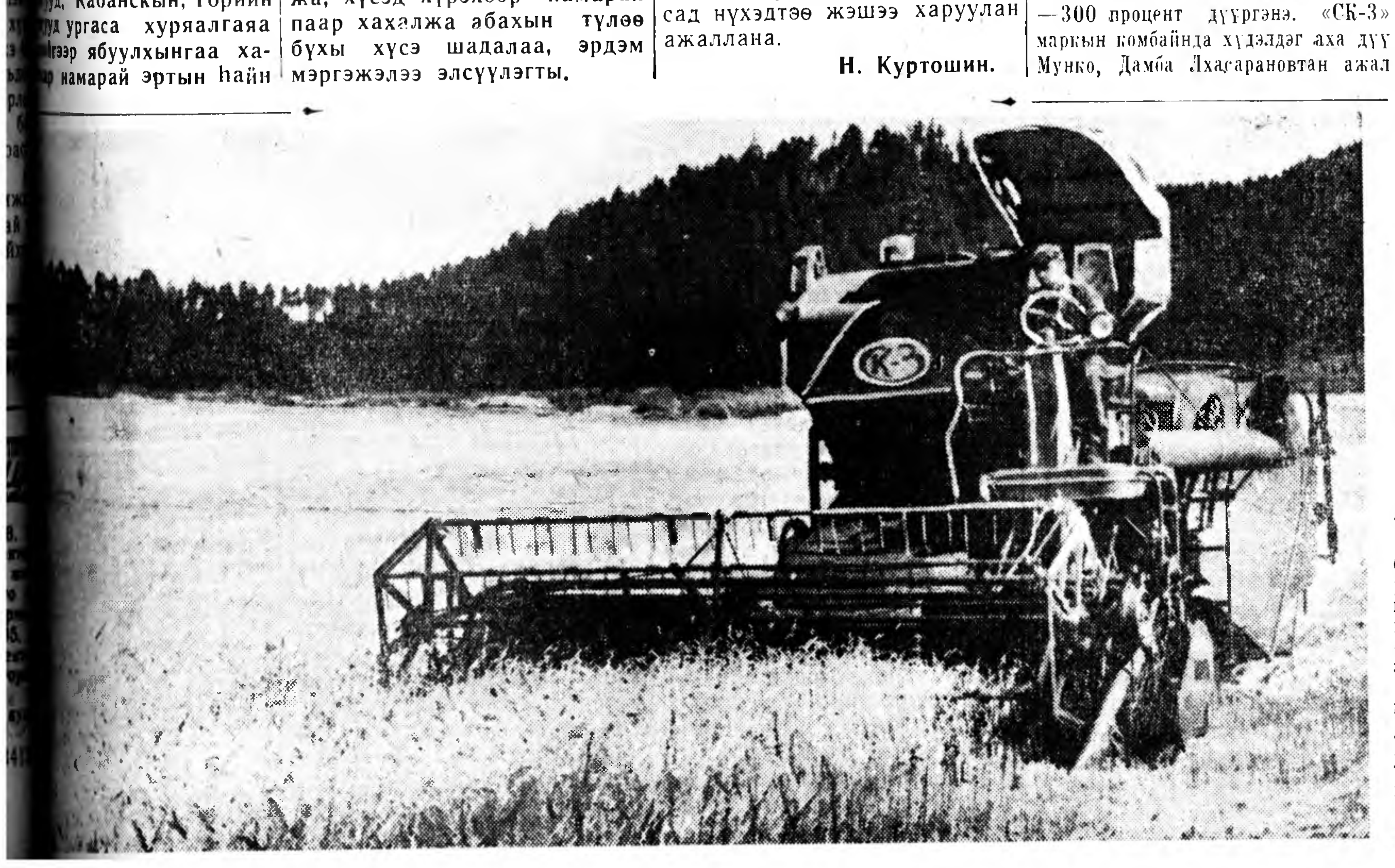

Прибайкалиин аймагай «Прибайкалец» колхозойхид оройһо тарянанай баян ургаса абаха зорилготой. Мүнөө үедэ тус колхозой механизаторнууд таряа хуряалгые бэлэдхэлтэйгээр угтаад, ажалаа эмхитэйгээр ябуулжа байна. Олон комбайнернууд үдэрэйнгөө даалгабариие үлүүлэн дүүргэнэ. Зураг дээрэ: колхозой түрүү комбайнер А. Кашеев амяарлан хуряалгада тааруулан табиһан «СК-3» комбайнаараа таряа хадажа ябана.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

ОНОХОИН БАРИЛГЫН УПРАВЛЕНИДЭ

АРБА ҺАРЫН ТҮСЭБ

Ажалай үдэрөй дүүрэхэтэй сасуу барилгын материалнуудай участогай бетонщигуудай бригадир Елена Павловна Дмитриева өөһэдыигоо нүхэдтэ иигэжэ мэдүүлбэ:

— Бидэнэр энэ үдэр 33 кубометр бетон ба холисо бэлэдхээбди. Нормомнай 20 кубометр гэжэ мэдэнэт. Иигэжэ халаанайнгаа даабарине 1,5 дахин үлүүлэн дүүргээбди.

Бетонщигуудай туйлаһан амжалта бүхы участогай хүдэлмэришэдтэ мэдээжэ болоо. Тус бригадынхид сагаа зүбөөр хэрэглэн, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Елена Арсентьева, Любовь Анохова, Владимир Кафанов болон бусад хүдэлмэришэд оролдосотой ажалай һайн жэшээ харуулна. Жэлэй эхинһээ хойшо бетонщигууд 10 шахуу һарын түсэб дүүргээд байна.

ХҮНДЭТЭ НЭРЭ ЗЭРГЫН ТҮЛӨӨ

Участогай 100 гаран хүдэлмэришэд коммунис ажалай ударнигай хүндэтэ нэрэ солодо хүртэлсэхын түлөө мүрысэнэ. Үйлэдбэриин 29 түрүүшүүлдэ иимэ хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоЙхой.

Серапион Прокопьевич Решетниковэй хүтэлбэрилдэг барилгашадай бригада ажалдаа коммунис ёһоор хандажа, түрүү зэргэдэ ябана. Тус бригадынхид «Бурстрой» трестын нүхэр Братчиковай даадаг бригадын жэшээгээр ажалаа комплексно ёһоор эмхидхэжэ, ажахын тоосоондо ороһон байна. Тэрэ гэһээр барилгашад даабаряа ходо үлүүлэн дүүргэнэ, материалнуудые арьбална, ажалаа эрхим шанартайгаар тушаадаг болоо. Һаяхан энэ түрүү бригадада коммунис ажалай бригадын хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо. Нүхэд И. К. Ткачев, Г. Ш. Шакиров, В. Н. Мигун, Г. М. Залюбовский болон бусадай даадаг бригаданууд шэнэ ёһоор ажаллаха, ажаһуухын түлөө мүрысэнэ.

ҺАЙН ДУРААРАА

Коммунис ажалай бригадын нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэжэ байһан Вера Николаевна Мигун гэгшын хүтэлбэрилдэг шэрдэгшэдэй бригада һаяхан шэнэ уялгануудые абаба. Ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ, шэнэ гэрнүүдые һайн шанартайгаар шэрдэхэ гэһэн уялгаһаа гадна, тус бригадынхид шадабаряа дээшэлүүлхэ, ондо ондоо мэргэжэл шудалха, шэрдэгшын мэргэжэлдэ зургаан хүниие һургаха гэжэ шиидээ.

Мүн бүтээжэ байһан ажалайнгаа өөрын үнэ сэнгые 5 процентээр хямдаруулха, барилгын материал алмаха юм. Тэдэнэр жэлэй дүүрэтэр 1500 түхэригэй ажал даабариһаа гадуур дүүргэхэ зорилготой. Бригадын гэшүүн бүхэн хүдэлмэришэн залуушуулай үдэшын һургуулида, тусхай кружогуудта һуралсажа, юрэнхы бэлэдхэлээ, мэргэжэлээ дээшэлүүлхээр мүрысэнэ. Гадна шэрдэгшэ бүхэн арад зоной дунда ном тараалгада эдэбхитэйгээр хабаадалсаха уялга абанхай. Нүхэр В. Н. Мигун бригадые даажа байһанайнгаа түлөө түлөөһэ абахаа арсаба.

С. Вяткин.

Үнеэн бүридэ 10—15 тонно кукурузын силос даража аб

НҮХЭД МЕХАНИЗАТОРНУУД! Кукурузаяа хүлдөөнгүй хуряажа абахын тула силосэй комбайн бүтээсэ ехэтэйгээр түхэреэн сүүдхэдэ хүдэлгэгты, хуряалгын түрүүшүүлһээ жэшээ абагт

ХЮРУУТАЙ УРИЛДААН

Һүүлэй жэлнүүдтэ баригдаһан гоё һайхан гэрнүүдтэй Селендума тосхоной гол үйлсөөр совхозой конторо тээшэ зүглэһэн үндэр томо бэетэй, табяад наһанай хүн хирэ-хирэ болоод, зогсон һагад, тэнгэри «шарайшалан», тиигээд доошоо тонгогонон, харгын захаархи абар-табар ногооной орой шүүрэн үзэжэ, ехэл бодолгото болошоод ябана.

ЮУН МЭГДЭХЭЭГЭЭБ?

Энэ үедэ үйлсын хойто талаар баруулжа ябаһан нэгэ хүнтэй һэлтэсэлдээд гарахын тэнгэ:

—Амар сайн, Николай Акимович! —гэжэ мэндэшэлнэ.—Шүүдэр унаагүй гү даа?

—Юун «шүүдэрээ» хэлэнэш? Шүүдэр унаад хатадаг ха юм. Нөөхи тодхортонь—хюруунь унашоогүй гү гэжэ ехэ айжа хонобоlби.

—Хари үсэлдэр тэнгэри ехэл муу шарайтай болоод байгаа һэн.

—Юун болохонь гээшэб гэжэ ехэл айжа байгааб. Элээ даа, хари. Энэ үедэш хюрууһаа болохо саһа бордоһониньые орожорхиходоо торохогүй. Кукурузаяа шамдуулаагүйдэ болёо.

Энэ хүмнай мүнөө жэлэй таряа хуряалгые эмхитэй һайнаар захалһан, ороһото ургамалнуудай хуряалга дээрэ Темижбекскэ совхозой механизаторнуудай түрүү аргые хэрэглэһэн Сэлэнгын совхозой директор нүхэр Мельников гээнэ.

Контородоо ерэжэ орон сасуугаа, фермэнүүдтэ хонходожо, кукуруза хуряалгаяа шамдуулха тухайнь энэ тэрэ заабаринуудые үгэнэ. Фермэнүүдые эрхилэгшэнэрэй нэгэн ушөө хэды хоногоор хүлеэгээд үзэхэгүй гүбди гэхэ янзатай, Николай Акимович тэсэжэ ядан, үгыень таһа дүүрэжэ:

Юу «хүлеэгээд үзэхээ» хэлээбши? Хүлеэхэ сагнай һалаа гэжэ мэдыш,—гэбэ. Тэрэ гэһээр гурба хоноо ха юм даа. Түлэг ургажа байхадань хадажа байхадатнай зогсоогоо һөмнайб. Теэд мүүһаань захалха бэшэ, һайнуудтаа орыт. Харгыһаа ургашаа байһан набтар кукурузаяа орхигты. Һүүл тээшээ хуряана бээзт. Тиимэ даа, тиимэ, ушөө нилээд ургахал. Юрэдөөл, хэды комбайнтай байнаш, бултыень таби.

Юу «ябажа» гэнэш. Тэдэниин захалһаар гурба хоноһон аад, ушөө ургаха юм аа гү гэжэ зогсооһоноо, һаял орожо байна ха юм. Би тиигүүлһэн хүм даа. Мүнөө түүбэриилжэ байгаад кукуруза хуряалгаяа шамдуулаагүйдэмнай болёо. Зай, тэрэ комбайн ямар гэнэш? Заһажа болохоор юм гү? Зай, тиигэбэл тэрэнээл хүдэлгэжэ үзэгты.

КУКУРУЗАДА—ХАМАГ НАЙДАБАРИ

Ойрын жэлнүүдтэ адуу малайнгаа, хонин һүрэгэйнгөө тоо толгойе түргэнөөр олошоруулха, ашаг шэмыень эрид дээшэлүүлхэ гэжэ шиидэһэн Сэлэнгын совхозойхид мүнөө жэл 1728 гектар дээрэ кукуруза тариһан юм. Уялгынгаа ёһоор, энэ жэлдэ нютагай үүлтэрэй үнеэн бүриһөө 1500 литр, үүлтэртэ үнеэн бүриһөө 3000 литр һү һааха, мүн 730 тонно гэхэ гү, али нёдондо жэлэйхидэ орходоо хоёр дахин шахуу ехэ мяха абаха байна. Тиихэдэ ерэхэ жэлэй эхин дээрэ хонидойнгоо тоо толгойе 50.400-да, тэрэ тоодо эхэ хонидоо — 26000, эбэртэ бодо малаа — 3000 толгойдо хүргэхэ зорилго табинхай. Долоон жэлэй түсэбөөр хойто жэлэй зорилгонууд бүришье ехэ. Эдэ зорилгонуудаа амжалтатайгаар бэелүүлхын тула, хамагай түрүүндэ, таряалан хадалангуудай «хатан» гэжэ алдаршаһан кукурузые Тамчынгаа үргэн талаар, Сэлэнгын ольтороогууд дээрэ, эгээ эрхим газарнууд дээрээ тариһан байна.

— Кукурузалаа хамаг найдабаримнай гээшэ. Жэгдэдээ һайн бэшэнье һаа, зарим ургалжа ехэ полинууд дээрэ шугы бургааһан шэнги, хоёр-гурбан метр үндэртэйгөөр ургажа, бүүрсаглажа байна, — гэжэ Николай Акимович хэлэнэ. — Кукуруза, кукуруза... Энэмнайл болоод байна даа. Хюруутай урилдаагүйдэмнай аргагүй болоо. Үнеэн бүридэ адагтаа 10—12 тонно шэмэтэ силос дараха гэһэн зорилго табигдана.

КУКУРУЗЫН ОРОН НЮТАГТА

...Хоёр эрьеэрээ нэбшэгэр хүхэ-ногоон шугы бургааһатай Химни голой хүүргын зүүн тээһээ «дүрбэн зүг, найман хизагаар» харахада, хэнашагүй һайхан байгаали дунгяаран хүхаржэ, уняартан манаржа байна. Хүнэй гар гээшэ хэдэхэн жэлэй туршада байгаалиие ямараар хубилгадаг гээшэб! Таряалангай «хатанай» — кукурузын орон болошонхой, жэгдэдээ хара ногоон үнгэтэй далай мэтэ миралан, долгилон байна. Тамчын талаар уһалууриин ехэ системэ баригдажа, һүүлэй жэлнүүдтэ тэрэнэй гол һабануудһаа һалаһан олон тоото һубаг канавануудаар амидаралта уһан урдажа, шара талые садатарынь умдалуулаа ха юм. Сэлэнгын совхозой дүрбэн фермэнүүдэйнь кукурузын газарай ехэнхи хубинь энэ талада.

Кукурузын полинуудай дундуур эндэшье, тэндэшье трактор, машинануудай хүнхинэлдэхэ абяан соностожо, хоёр-гурбаараа һубаряад ябаһан комбайнуудай тармуурнууд ногоон эшэ намаануудай оройгоор арбагайдан мухарижа харагдана. Химниин зүүн эрьеһээ хэдэхэн зуугаад метрын газарта байһан малай байра тээшэ кузоваараа дүүрэн ногоон эшэ намаа тээһэн машинанууд аали намдууханаар зүдхэнэд. Ашаагаа буулгажархиһан машинанууд тооһо бурьюулан, яаралтайгаар поли руугаа зүүлэжэ байнад.

АЛАГТАЙШЬЕ ҺАА, АШАТАЙ

— Харыта даа, манай фермын кукурузын зарим полинууд энэл байнал даа. Ехээр һайрхажархихашье юумэ үгы даа: алагтай-булагтай, һайтай муутай ургаа юм, — гэжэ дүрбэдэхи фермые эрхилэгшэ Бальчин Аюшеевич Аюшеев хэлэнэ. — Наран багадажа, хүйтэдөөл гээшэ гээбы. Тиигэжэ байтараа зарим газартаа, тэрэ урда шугын наада захын полидо дундуурнь моритой хүнэй ороод ябахада харагдахагүй тооной үндэрөөр ургаа. Шугы бургааһанда халхалуулаад, нэмэри дулаан байһанһаал һайн ургаа гээшэ ха.

Нээрэшье, харгыһаа урагша талын кукурузын метрһээ үндэрхэн байхада, бури саагуур, урда уһанай эрьеһээ наашаа байһан үргэн ехэ полинуудай кукуруза эрьеынгээ шугы бургааһануудһаа өөрэгүй үндэрөөр урганхай, нэгэ жэгдэ хабтайн харлажа, долгилон миралжа байна.

— Урда Сагаан ольторог дээрэ тариһан зуун гектарайמнай кукуруза ямар гэжэ һанаабта. Одоол жэгдэ үндэр даа, — гэжэ фермые эрхилэгшэ хөөрэнэ. — Манай фермын табан зуугаад гектарай кукуруза соо тэрэ аралаймнай полидо хүрэхэ ургасатай газар үгы. Совхоз соошье тиимээр ургаһан газарнууд хомор. Ямар хэмэршье һаань, ургуулһан кукурузаяа хюрууда оруулангүй хуряажа абаа һаа, манайш совхоз малдаа хүрэхэл шэмэтэ силос дараха юм даа. Алагтай-булагтайшье ургаа һаа, кукурузал хадаа ашаяа харюулха байха.

Кукурузын поли соогуур, годирһон, нугарһан харгыгаар ябажал байнабди. Бальчин Аюшеевич хирэ болоод лэ машинынгаа кабинаһаа бултагашажа, кузов дээрэ ябаһан кукуруза хуряагшадай звеное даадаг Содном Цыдендамбаевтаа энэ тэрэ заабаринуудые: хаанань түрүүлжэ орохо, хаагуурхииень үлөөхэ тухай, хааханууp нёдондо шабар ехэтэй байгаад зобооһон, мүнөөшье тиимэ байжа болохо газарнууд тухай хэлэжэ үгэнэ. Гурбан хоногой саада тээ хадажа байгаад орхиһон полиингоо хажууда ерэжэ, фермые эрхилэгшэ звеное даагша хоёр гайхалдана. Тиихэдэ хүнэй бүһэндэ тооной байһан аад, мүнөө хүнэй тухай үндэртэй болошонхой.

САГ ХҮЛЕЭХЭГҮЙ

— Гайхалтайл ургамал байна даа. Наратай байбалынь сүүдхэдэ арбаад сантиметрээр ургашана ха. Халаг, ушөө хахад һарашье хүлеэдэг һаа... Теэд сагнай хүлеэхэгүй, хюруутай урилдаагүйдэ аргагүй болоо,— гэжэ Бальчин Аюшеевич гэмшэнэ.

Һүүлээрнь үнгэрэгшэ үбэл, хабартаа, мүн зундаа кукурузын баян ургаса ургуулхын тулада нүхэд Егоров, Дондоков, Еранский гэгшэдэйнгээ даадаг звенонуудай ямараар оролдожо, газараа уһалһан, шэбхэлһэн, зундаа харууһа хэһэн тухайнь, тиигээд уһалһан газар дээрэнь хэмһээ хэтэрхы бороо орожо, хүйтэн байһан ушарһаа ушөөл һанаһан зориһондоо хүрэхөөр жэгдэ баян ургасын ургаагүй байһан тухай хөөрэнэ.

Ягаан гэжэ газарай полидо ерэхэдэмнай хоёр комбайн хойно хойноһоо һубарилдаад, жэгдэдээ хоёр метр тухайтай, зарим газартаа гурбаншье метр шахуу үндэрөөр ургаһан кукурузын эшэнүүдые хадажа ябаба. Комбайнуудай хажуугаар ябалсажа байһан машинанууд унишье болонгүй, кузоваараа дүүрэтэр сэл ногоон эшэ намаануудые ашуулаад, хажуу тээшээ зайсажа, мүртэнь хооһон машинанууд ороно.

— Урда тээнь дахуулаад ябааша манай бараг лэ механизатор гэжэ тоологдодог, яһалашье бэрхэ тракторист Семен Алексеевич Волосатых гээшэ даа, — гэжэ фермые эрхилэгшэ хүхюутэйгээр хэлэнэ.—Теэд хүрөөл тракторист юм даа. Өөрөө тракторайнгаа кабина сооһоо хойто комбайнаа жолоодоод, хоёр хүнэй орондо хүдэлжэ байгаа юм. Хойнонь Злыгостев гэжэ нүхэрэй агрегат, трактористнь Петр Иванов гэжэ хүн байха. Нүгөө комбаймнай ондоо полидо хадажа байна.

Түрүүшын агрегат хажуугаарнай үнгэрхэдөө, нээрээл, комбайнёргүй, кабина сооһоо татаг... волокоор жолоодуулжа яб... агрегадууд түрүүшын үд... моёо дүүргэжэ, 6,5 гектар... 7-8 гектарай ургаса хур...

ЭРДЭНИ ХАТАНАЙ Х...

Фермын газаа ерэхэдэ ... хашаан соо машинануу... буулгажа, болдог мэтэ...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ферм... лэгшэ Б. Аюшеев, звено... С. С. Цыдендамбаев гэг... рузынгаа полинуудые ... байна.

...оологдожо байһан куку... гоохон эшэ намаануудые... маркын хоёр трактораар... лан даража байба. Хангал... тэй кукурузын харшэмаа... маа гартаа абажа үндэз... эндэ ажаллажа байгша... бэшэндээ хандана:

—Байз, манай урда х... монголшууд кукурузые ... нэрлэжэ байгаа бэлэй даа... лэ, зохидхон лэ нэрэтэй ... гэнэ.

— Эрдэни-шиш.

— Тиимэ, тиимэ: эр... Зохид нэрэ бэшэ аал? ... кукурузые бүри эртэ ур... нэрлэдэг байһан юм бай... тиигэжэ нэрлэһэн байгаа... шэнги ялагар, хушан ... дань гү, али тоһо шэмэ... дань гү?

—Эрдэни гэжэ нэр... холбоогүй, алишье тала... ни мэтэ хэшэг шэмэ элбэ... лань тиигэжэ нэрлэһэн ... даа...

Ц. Д...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: механизатор С. А. Волосатых кукуруза хуряалга дээрэ.

Шэнэ, түрүү арга хэрэглэнэбди

Түрүүшын хахад жэл үнгэржэ, гурбадахи кварталай түсэб бэелүүлэгдэжэ эхилэнхэй. Манай фабрикын хүдэлмэришэд үнгэрһэн энэ үе соо абаһан уялгаяа дүүргэхын тула ехэ оролдолго гаргаһан байна.

Республикынгаа ажалшадта һайн шанартай, гоё һайхан мебель (стул, стол, шифоньер, бусад хэрэгсэл) элбэгээр гаргадаг болохо гээшэ фабрикымнай хүдэлмэришэдэй гол зорилго болоно. Тиимэһээ хүдэлмэришэднай үйлэдбэриингөө арга боломжонуудые зүбөөр хэрэглэжэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ ба продукциингаа өөрын үные хямдаруулха талаар бага бэшэ оролдолго гаргаа гээшэ.

Үнгэрһэн долоон һарада валовой продукци үйлэдбэрилхэ түсэбөө болзорһоонь урид дүүргэһэн байнабди. Тиигэжэ даалгабариһаа гадуур 56 мянган түхэригэй продукци бүтээн гаргагдаа.

Хамагай түрүүн мебелиин шанар эрид һайжаруулха зорилго табигдаһан байгаа. Энэ хэрэгые гол түлэб фабрикын инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд толгойлжо ороо бэлэй. Гадна бүтээсэ ехэтэй шэнэ техникэ хэрэглэхэ хэрэгтэй. Үнэтэ модоной фанерээр шифоньер, буфет, комод, бусад мебель бүрихэ талаар түрүү предприятинуудай хүдэлмэриин дүй дүршэл хэрэглэгдэжэ эхилээ. Тиигэжэ мебель бүридэг цехын ахалагша мастер Алексей Григорьев фанерэ няаха технологи һайнаар шудалаа. Долоон һарын туршада энэ цехынхид 580 кубометр хабтагайда фанерэ нялаха даалгабаряа 970 хүрэтэр дүүргээ. Энээниие пёдондоной энэ үеынхитэй жэшэбэл, аяар 409 метрээр дээшэлһэн байна. Иигэжэ түрүү дүй дүршэл хэрэглэһэнэйнгээ ашаар нэгэ кубометр хабтагайда 13 килограмм сабуу арьбалагдана.

Фабрикын үйлэдбэридэ ушөө ямар түрүү арга хэрэглэгдэнэб гэбэл, мебелиин детальнуудые бэлэдхэхэ хүдэлмэри нэгэ цехтэ эмхидхэгдээ. Эндэ модо тоншолдадаг, хюрөөдэдэг бүхы станогууд урдынхиһаа һураггүй бүтээсэтэйгээр ашаглагдана.

Байгша оной эсэс болотор мебелэй модо бэлэдхэхэ шэнэ цех ашаглалгада үгтэхэнь. Тэрэ цехтэ поточно хоёр лини хүдэлгэгдэхэ юм. Эдэ түхеэрэлгэнүүдэй ашаглагдажа эхилхэлээр жэл соо 12—15 мянган диван, 200 мянга хүрэтэр стул нэмэжэ бүтээгдэхэ болоно.

Мүнөө гэр байрануудай конструкциин хубилгагдахалаар тэдээндэ таарамжатай мебель гаргаха уялгатайбди. Хуушанай дарнагар ехэ мебель гаргахаяа болижо байнабди. Шэнэ түхэлэй диванай зөөлэн һандали доронь хэбтэри болон бусад юумэ хэхэ тусхай хайрсаг хэгдэдэг болоо. Мүн шкафуудай үүдэндэ шарнир хэхээ болижо, тэдэнь хажуу тээшээ һуглагдан нээгдэхээр бүтээгдэнэ.

А. Мурашев,
Улаан-Үдын мебельнэ фабрикын түсэблэлгын таһагые даагша.

ҺУРАЛСАХА, ҺУРАЛСАХАЛ ХЭРЭГТЭЙ

Ажаллажа байгаад һуралсаад, түмэр замай техникум дүүргэжэ, электротехнигэй мэргэжэлтэй болохо гэһэн һанал бодол Иван Васильевичай досоо 4-5 жэлэй саада тээ түрөө һэн.

— Би 1943 ондо түмэр замай училищи дүүргэһэн хүм. Тэндэ электригэй мэргэжэл шудалжа, паровозо-вагонно заводто хүдэлхөөр эльгээгдэһэн байгааб. Тэрэ гэһээр хододоо эндэ ажалланаб. Заводой олохон цехүүдээр хүдэлэгдөө, мүнөө үедэ электротүхеэрэлгэнүүдые заһабаридаг болонхойб,—гэжэ Иван Васильевич Шаталов дарууханаар хөөрэнэ.

«ЖУ» дүүргээд, орёо нарин электротүхеэрэлгэнүүдые, приборнуудые заһабарилсанаб... Энэ нүхэрнай юугээ хөөрэнэ гээшэб. Эндэмнай инженернууд, адагынь техник хүн хэрэгтэй бэшэ юм гү гэһэн һэжэг бодол манай досоо даб дээрэ түрөө һэн.

Теэд бидэнэр дэмы һэжэглэһэн байгаабди, үнэндөө тиимэ байшоо.

Бүри һуража байхадаа Иван Шаталов орёо нарин машинануудаар һонирходог, тэдэнэй хүдэлмэриин «нюусые» мэдэхын тула сагай үнгэрһэниие ойлгонгүй һуудаг, носолдодог, задалаадшье һүүлээрнь тэрэнээ суглуулжа, хабсаргажа ядан харагдадаг байһан гэхэ. Тиимэһээ, заводто ерэн сасуугаа нүхэр Шаталов оролдосотой ажалаараа шалгаржа, заводой нэгэ цехһээ, нүгөөдэдэнь ошожо хүдэлхэ баатай болоо һэн. Юуб гэхэдэ, ажалдаа үнэн сэхээр хандадаг, мэргэжэлээ эрхимээр шудалһан хадань тэрэниие орёо түхеэрэлгын эбдэрхэдэ, үгышье һаа гээгдэжэ ябаһан участоктa эльгээдэг байгаа бшуу. Ямаршье хүдэлмэри эрхим шанартайгаар бүтээдэгээрээ Иван Васильевич удаашьегүй нүхэдэйнгөө дунда яһала ехэ хүндэтэй болоһон юм.

Саг жэлэй ошохо тума заводой цехүүдээршье ехэ хубилалтанууд болоно: шэнэ шэнэ машина, прибор, түхеэрэлгэнүүд тодхогдоно. Һаяар электровозуудые заһабарилжа эхилхэнь гэһэн суу тараба.

Тэрэ үеэр лэ нүхэр Шаталов ажал тухайгаа бодолгото болон, хани нүхэдтэйгөө зүбшэн хэлсээд, һуралсалаа саашадань үргэлжэлүүлхэ, мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ гэжэ шиидээ һэн.

Тэрэ гэһээр мүнөө 4 жэл үнгэржэ байна. Иван Васильевич Шаталов ажалһаа таһаралтагүйгөөр түмэр замай техникумэй 3 курс дүүргээд, дүрбэдэхи курсын студент болонхой. Үнгэрһэн жэлдэ И. В. Шаталов һайнаар ажаллаһан, һуралсаһанайнгаа түлөө заводойнгоо 10 нүхэдтэй хамта шагнагдаһан байха.

—Техникумдэ һуралсажа олон юумэ ойлгодог болонхойб. Үйлэдбэридэ орёо оньһон автоматика, телемеханикын нэбтэрүүлэгдэжэ байхада техническэ дунда эрдэмгүйгөөр хүдэлхэнь саашадаа бэрхэтэй болонхой. Би техникумээ дүүргээд дээдэ һургуулида һуралсажа, эрдэм мэргэжэлээ бүри дээшэлүүлхэ хүсэлэнтэйб,— гэжэ нүхэр Шаталов хэлэнэ.—Һуралсаха, һуралсахал саг болоод байна.

Тон зүбтэй. Ажахын алишье һалбарида автоматизаци, механизаци, химизациин үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэжэ байхада һуралсажа, эрдэм мэргэжэлээ дээшэлүүлэнгүйгөөр ажаллахын аргагүй болоо бшуу.

Д. Цыренов.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: И. В. Шаталов ажаллажа байна.

В. Муллерай фото.

САХАРОВЫНЬ ИЛАБ...

Үнеэн бүхэндэ 10 тонноһоо бага бэшэ силос бэлдэхэ гэжэ Захааминай «Красный Октябрь» колхозой гэшүүд эдэ үдэрнүүдтэ шэмэтэ ногоон кукурузаяа түлэг дундаа хуряажа байнхай.

Тус колхоздо энэ жэл 200 гектар кукуруза таригдажа, эндэхи кукурузашад Сахаров В. Р., Цыденов Ц. Ц. гэгшэдэй дунда элбэг баян ургаса хуряахын тула шанга мүрысөөн дэлгэрээ һэн. Хоёр нүхэдэй тулалдаан абаһаар лэ кукурузын түргэнөөр, элбэгээр ургахын эшэ үндэһэн болоо бэлэй.

Нэн түрүүн, наг шэбхэ таряалан дээрээ гаргажа, зүбөөр, жэгдээр тарааха, газараа һайнаар хахалжа, тарилгада бэлэдхэхэһээ эхилээд, бусад бүхы хүдэлмэреэ хоёр нүхэд хоорондоо мүрысэн хэхэдээ шанартайгааршье, магтаалтайгааршье бүтээдэг байба. Түрүүшээр Цыремпил Цыденов эрхим ажалай эршэ үзүүлжэ, нүхэрөө мэгдээһэн юм. Энэ нүхэр даажа абаһан зуун гектарайнгаа га бүхэндэ 25—30 тонно наг шэбхэ гаргажа тараагаад, мүн газараа тарилгада бэлдээд, нүхэрөө булиһаншье һаа, харин тарилга хэхэдээ булигдашоо һэн. Зүб, хайшаашье хара, шугамдал адли тэгшэ квадрадуудые гаргажа шадаһан нүхэр Сахаров мүнөө жэл урдань Захааминда үзэгдөөгүй кукуруза ургуулаа.

Василий Романович Сахаров таряалангай «хатан» кукурузатай нүхэсэһөөр үнишье болоогүй. Механизатор мэргэжэлтэй энэ хүн кукуруза тарихаһаа эхилээд, хуряаха хүдэлмэринүүдые һонирхон хаража ябахадаа, энэ ажалда бүхы һанал бодолоороо абташоо бэлэй. Тиимэл хадаа нёдондо таригдаһан кукурузын оройдоошье ургаагүй үлэшэхэдэнь, Василий Романович ехээр голхоржо, колхозойнгоо правленидэ кукурузашан болохыень зүбшөөгыт гэһэн мэдүүлгэ үгэһэн байгаа.

Ажалдаа абьяастайгаар хандадаг, хаанашье хүдэлхэдөө хододоол магтаалтай ябадаг энэ нүхэрэй мэдүүлгые колхозой правлени, партийна организациин дэмжэхэдэнь, Василий Романович:

—Гэдэргээ нэгэшье алхам сухарилтагүй хүдэлхэб,—гэжэ мэдүүлээд, «хатан» кукурузые нютагжуулхын тула шангаар ажаллажа эхилбэ. Тэрэнэй ажаллажа байхыень бусад колхознигууд ажаглахадаа: «Хэрбээ энэ жэл Харацайтадамнай кукуруза ургаагүй һаа, саашадаа болёо» гэлсэдэг бэлэй. Зүгөөр энэ хэлсээн Василий Романовичые бүрил зориглуулжа, «байзагты даа, кукуруза ургахал байхаб» гэһэн бодолыень улам бэхижүүлээ һэн. Энээн тухайгаа бүхы нүхэдтөө, колхозойнгоо хүтэлбэрилэгшэдтэ зоримгойгоор мэдүүлдэгшье һэн.

Эрхимээр таригдажа, зүрүүд хоорондуураа хэдэн тээшээ ходо элдүүрилэгдэжэ байһан кукурузань мүнөө шугы бургааһандал ургажа, Харацай тосхоной хойто захаар ногоорожо байхыень харахада урматай. Хоёр метрһээ үлүү үндэр болоһон иимэ кукуруза энэ нютагта урдань хэзээдэшье ургаагүй юм. Имагтал Василий Романович хэлэһэндээ хүрэжэ һү, мяха, ноoһо элбэгжүүлхэ шэдитэй «хатан» кукурузые нютагжуулжа шадаа.

—Оролдоод хүдэлбэл, кукуруза хаанашье ургаха. Зүгөөр ургаһан кукурузые саг болзортонь хуряажа абаха гээшэ гол шухала зорилго бшуу,—гэжэ Василий Романович үнинэй хөөрэжэ эхилһэн юм.

Тиигэжэ комбайнаа саг болзортонь, шанартайгаар заһабарилаад, мүрысэдэг нүхэр Цыдемпил Цыденовэйнгээ ургуулһан кукурузые хуряалсаа. Нүхэр Цыденовэй участогһаа гектар бүхэнэй 100 гаран центнер эшэ набшa хуряагдаа. Харин эдэ үдэрнүүдтэ нүхэр Сахаровай таряалангай га бүхэн... 300 центнер эшэ на... ряагдажа байна. Вас... манович өөрөө хүсэ... оролдолго гаргаж... зүб тарилга хэһэнэйн... сын хойноһоо шанар... руу һа хэһэнэйнгээ а... жа абаһан зуун га н... 2,5 мянган тонно... бэшэ кукурузын эша... хуряажа силосто дар...

Колхозой үнеэн бү... лоон тонно боложо ... гээшэ.

Эрхим нүхэрэйнгөө ... жо ургуулһан куку... ряаха хэрэгтэ колхоз... лени онсо анхарал ха... хай. Багтаамжа е... түхеэрэгдэһэн хоорб... хэдэн автомашинану... доро кукуруза хур... һан гурбан комбайну... гаханшье саг соо һ... гүй. Хадажа ябаһ... Сахаров, Цыремпило... жеев гэгшэдэй агре... даабаринуудаа үд... үлүүлэн дүүргэжэ я... жолоошод: Николай ... ров, Дашинима ... Александр Шойжито... бусадшье баһал ... ажалай үльгэр жэш... на. Мүн тэгшэ газар... рагдажа байһан с... хэхэ, автомашинану... гоо буулгаха ажал... рай жолоошон Дам... Доржиевшье мүрыс... рүү зэргэдэ жагса... хэд машина, техни... мээр хүдэлгэн аш... ашаар 1500 гаран т... рузын силос эрхим... гаар дараба.

Кукурузын элб... ургуулжа шадаһа... Романович Сахаров... мэтэ ургасаяа ор... гоор, шанартайгаар... жэ байһан нүхэды... хозой правлениин ... хозникуудай зүгһөө... лан, мүрысөөтэ а... дүнгүүдээр шагна... хүргэн урмашажа ...

М. Г...

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур

1962 оной августын 26.

Ажабайдалтай hургуулиин холбоо барисаа улам бэхижүүлхэ

[Бур]ядай АССР-эй Верхов[но] Соведэй IX сесси дээрэ [ажа]байдалтай hургуулиин [холбо]о барисаа бэхижүүлхэ [тух]ай Хуулиин ямараар [бэелүүл]эгдэжэ байhан тухай, [респу]блика дотор арадай гэ[гээрэ]лэй системые саашадань [хүгжөө]хэ тухай асуудал зүб[шэн х]элсэгдэбэ. Тус асууда[лаар] Буряадай АССР-эй гэ[гээрэ]лэй министр С. Г. Дуга[ров и]лидхэбэ.

Манай республикын [...]но Совет ажабайдал[тай h]ургуулиин холбоо бари[саа бэх]ижүүлхэ, арадай гэгээ[рэлые] хэрэгые саашадань хүг[жөөхэ] тухай Хуули 1959 оной [...] 18-да баталан абаа [...]рэ гэhээр тэбхэр гур[бан жэ]л үнгэрбэ,— гээд элид[хэгшэ] тэмдэглэнэ.— Респуб[ликын]ай Верховно Совет [...] сесси дээрээ hургуу[лиин] асуудалые гурбадахяа [...] байна. hургуулиин [...] бүхы арад зоной, пар[ти бол]он засаг түрын халуун [анхар]ал хандуулжа байhанай [...] гэршэ энэ бшуу.

[hург]уули тухай Хуулиин [...] статьягай үндэhөөр [19]60 оной hуралсалай [...] республика доторнай [...] ниитын найман жэлэй [hурал]сал бэелүүлэгдэжэ эхи[лээ] юм. Энэ хугасаа дотор [...] гэгээрэлэй хүдэлмэри[...], багшанар нилээд [...] ябуулhан байна.

[Үнг]эрhэн hуралсалай жэлдэ [...]да найман жэлэй 107 [hург]уули нээгдэн хүдэлhэн, [...] hуралсалай шэнэ жэл[...]өө 48 hургуули шэнэд[хэн х]убилгагдахаар хараалаг[дана].

[...]дэ ниитын найман жэ[лэй] hуралсал Бэшүүрэй, [...]ын, Түнхэнэй, Хойто [...]лай аймагуудта илан[гаяа] hайнаар бэелүүлэгдэнэ. [...]дэ 30 гаран сомоной [...]ууд болон 213 hургуу[ли]д 7—16 наhанай бүхы [...]дые hуралсалда хабаа[дуулж]а шадаhан байна.

[...]ээ болгон Яруунын [...]ые абаад харая. hур[гуул]иин наhанай нэгэшье үхи[бүүн h]ургуулиhаа гадуур үлөө[гүй] [...]н тула аймгүйсэдкомой [түрүү]лэгшэнь нүхэр Довгань [...] айм-ОНО-е даагшань [...] Бадашкеев Г. И.) сес[си дээ]рэ дурсагдаhан асуудал [...]дахин зүбшэн хэлсэhэн, [...] хэмжээнүүдые хараа[...]баhан, эмхидхэлэй бо[лон h]ургууламжын хүдэлмэ[ри...]е түрэлхидэй дунда үр[гэн]р ябуулhан байна.

[Бэш]үүрэй аймагай аймгүй[сэдк]омой түрүүлэгшэ П. М. [...]кин, айм-ОНО-е даагша [...] Степанов Ф. М. hургуу[лиhаа г]адуур орхингүй, булты[ень h]уралсалда хабаадуулаа. [...]анай аймаг баhал [...] бэшэ. Жэшээнь, тэн[...] hургуулиин найман жэ[лэй] hургуули (директорынь [...] Филиппов А. Х.) бүгэ[дэ нии]тын уялгата hуралса[лые] hала hайнаар бэелүүл[...] [...]дэ 100 хүнэй байратай [интерн]ат, хямда түлөөhэтэй [...]о нээгдэнхэй.

[Гэбэ]шье бүгэдэ ниитын най[ман] жэлэй уялгата hуралсал [...]анагүй хангалтатай бэ[елүүлэгдэнэгүй. 1]961-62 оной hуралсалай [...] ямаршье шалтаггүй[гөөр] [...]аар 91 үхибүүд hургуу[лиhаа] [га]раhан. Илангаяа Хяаг[тын], Зэдын, Загарайн, Мухар[шэбэ]рэй, Хориин, Тарбага[тайн] аймагуудта олон үхи[бүүд] hургуулиhаа гадуур үлэ[жэ] байна. Жэшээнь, Хяаг[тын а]ймагта 35, Зэдын аймаг[та ..], Хориин — 41 үхибүүд [hурал]салда хабаадуулагдан[гүй] [о]рхигдошоо. Дээрэ дурсагдаhан аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэнэр: Н. Б. Павлов, (Хяагтын), Б. С. Бальжинимаев (Хориин), А. Б. Будажапов (Зэдын), Д. С. Санжимитыпов (Загарайн) болон бусад тон шухала асуудалда анхаралаа ёhоор хандуулаагүй.

Үнгэрhэн hуралсалай жэлдэ аяар 160 үхибүүд бэеэ үлбэртэhэн дээрэhээ hургуулияа орхёо юм. Тэдэниие гэртэнь hургаха тушаа багшанар болон арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд анхаралаа табяагүй. Тиихэдэ элүүрые сахигшад тэдэ үхибүүдые шадаал hаа, түргэн болзор соо эмшэлхэ аад, харин ямаршье туhа хүргөөгүй.

Хэдэн хоноод эхилхээ байгаа шэнэ жэлдэ hургуулиин наhанай нэгэшье үхибүү гадуур орхихогүйн түлөө бидэнэр бултааран, хамагай түрүүн арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд, хамаг хүсэ шадалаа хандуулжа, эдэбхи үүсхэл гаргаха ёhотойбди.

hургуули тухай Хуулиин зургаадахи статьягай үндэhөөр дунда hургуулинууд политехническэ 11 жэлэй hургуулинууд болгогдожо эхилээ hэн. Үнгэрhэн 3 жэлэй туршада нилээд хүдэлмэри хэгдээ. Мүнөө жэлдэ республика доторнай политехническэ 11 жэлэй 79 hургуули ажаллаха, тиихэдэ 14 дунда hургуули 1963 ондо шэнэдхэн хубилгагдаха. Ушар тиимэhээ hуралсалай 1963-64 ондо дунда hургуулинууд хамта дээрээ 93 hургуулинууд 11 жэлэй болгогдохо юм.

Дунда hургуули хадаа эрдэм ухаанай эшэ үндэhые, коммунис үзэл сурталай гол ёhонуудые үхибүүдтэ бата бэхеэр ойлгуулха, hурагшадые ажал хүдэлмэридэ дуршуулхэ, ажалай болон политехническэ бэлэдхэл хангаха ёhотой гэжэ КПСС-эй Программа дотор заагдана. Ажабайдалтай hургуулиин холбоо барисаа бэхижүүлхэ, hурагшадые ажалда дадхааха, хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа ходоо табижа байдаг завод, фабрика болон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд үдэрhөө үдэртэ олошоржо байна. Жэшээнь, Улаан-Үдын сэмбын фабрикын хүтэлбэрилэгшэд өөhэдынгөө № 35-дахи hургуулиин ажабайдалые үдэр бүри hонирхожо, hурагшадые мэргэжэлдэ hургаха талаар илангаяа ехэ туhаламжа хүргэжэ байдаг.

Мухар-Шэбэрэй Суулгын совхозой директор нүхэр Цыренов Л. Ц. hурагшадые ажалда дуратайгаар hургаха хэрэгтэ ехэ анхарал табижа, мастерскойнуудые, машина шудалха кабинет, үхибүүдэй **лагерь совхозойнгоо хүсөөр байгуулжа үгэhэн байха юм.**

Гэбэшье ажабайдалтай hургуулиин холбоо бэхижүүлхэ асуудалда анхарал үшөөл hулаар табигдана. Илангаяа Тимлюгэй СМУ (директорынь Геринг И. И.), Байкальска СМУ (директорынь Зверковский Т. Г.), Нижне-Ангарска загаhанай завод (директорынь Пирогов С. Н.), Хяагтын № 2 АТК (начальнигынь Поздняков В. Н.) болон бусад предприятинууд hургуулиин асуудал шиидхэлгэ хэрэгсээнэгүй, hургуулинуудта мүртэй туhаламжашье хүргэнэгүй. Хүдөө нютагай зарим hургуулинуудта ехэ дутуу дунданууд бии. Илангаяа Хурамхаанай (директорынь Гармаев Ж. Б.), Оймуурай (Зайцев А. Н.) совхозууд болон Тарбагатайн «Дружба» (түрүүлэгшэнь Жданов И. М.) колхозой хүтэлбэрилэгшэд hурагшадые ажалда hурган хүмүүжүүлхэ хэрэг тооногүй.

[ЗУ]РАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарhаа) [...] Цыбикова, оёдолой № 1 [...] хөөрэлдэжэ байна, депутадууд—Зэдын аймагай хонифабрикын моторист А. Н. Хурьга-

В. ЗОРКИНОЙ фото.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй IX сессиин заал соо.

Манай олохон hургуулинуудта жэлhээ жэлдэ hурагшад хоёрдохи жэлээ нэгэ класстаа үлөөгдэнэ. Жэшээнь, үнгэрhэн hуралсалай жэлдэ 134765 hурагшадhаа 8288 hурагшад нэгэ класстаа хоёрдохи жэлээ hуугаа. Зарим аймагуудай hургуулинуудта тиимэшүүлэй тоо үсөөрхын орондо, харин олошоржо байха юм. Жэшээнь, Хяагтын аймагта 1960-61 оной hуралсалай жэлдэ 502 hурагша класстаа хоёрдохи жэлдээ орхигдоо hаа, харин 1961-62 ондо 592 hурагшад үлөөгдөө.

Ажабайдалтай hургуулиин холбоо бэхижүүлгэдэ hурагшадай үйлэдбэриин бригаданууд угаа ехэ үүргэ бэелүүлнэ. Республика доторнай 300 шахуу hурагшадай бригадануудта 10 гаран мянган hурагшад ажаллана. Тэдэнэй хүсөөр 1058 га кукуруза, 400 гектар саахарай свёкло, 368 гектар бобово ургамал, 500 гектар овощ болон хартаабха, 300 гаран гектар ороохо таряан ургуулагдаба. Гадна 179 мянган шубууд тэжээгдэжэ, гүрэндэ тушаагданхай.

Республика доторнай ажалладаг 12 интернат-hургуулинуудта 2650 үхибүүн hурана. Энэ шэнэ түхэлэй hургуулинууд hүүлэй жэлнүүдтэ олон болгогдоошье hаа, үшөөл дутуутай, арад зоной эрилтэнүүдые гүйсэдөөр хангаагүй.

Зарим предприяти, колхоз болон совхозууд интернат-hургуулинуудые бариха асуудалда анхаралаа үшөөл hулаар табина. Барилгын эмхинүүд болбол Улаан-Үдэдэ бодхоогдожо байгаа № 2, 3 интернат-hургуулиин байшангуудые hуралсалай шэнэ жэлэй эхилтэр **барижа дүүргэхэ уялгатай аад, харин хэлэhэн үгэдөө хүрэбэгүй. Тиихэдэ** Хурамхаан болон Багдаринай интернат-hургуулинуудай гэр байшангуудые барилга баhал унжагайранхай.

Эхилхээ байгаа hуралсалай шэнэ жэлые эрхим түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтажа, hургуулиин наhанай нэгэшье үхибүүд hургуулиhаа гадуур үлөөгүй, коммунис ёhоор hурган хүмүүжүүлхэ гээшэ арадай гэгээрэлэй бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй, багшанарай, олониитын арюун нангин уялгань болоно.

Гол элидхэлэй hүүлээр гэгээрэл болон соёл культураар Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй комиссиин түрүүлэгшэ нүхэр **Бельгаев**, республикын профессионально-техническэ hургуулиин управлениин начальник **П. Ф. Томин** гэгшэд нэмэлтэ элидхэл хэбэ. Удаань дурсагдаhан асуудал зүбшэн хэлсэлгэ эхилжэ, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй түрүүлэгшэ Н. Г. Балдано, депутат **Н. Ф. Завгородняя** (Улаан-Үдын фабрична hунгуулиин округ) гэгшэдэ үгэ үгэнэ.

—Ниислэлэймнай № 35 hургуулиин hурагшад манай сэмбын фабрикада ерэжэ, практическа хэшээлнүүдые үнгэргэжэ, утаhа ээрэхэ, бүд нэхэхэ болон дархалалгын, үрэмдэлгын ажалтай танилсадаг юм. Энэ үйлэдбэриин hуралсалай аша үрэ ехэтэй байхын тула үйлэдбэриин тусхай Совет байгууланхайбди. Эндэ hургуулиин багшанарhаа гадна фабрикын түлөөлэгшэд оролсоно. Тэдэнэр үхибүүдэй hургуулияа дүүргэхэ үедэнь шалгалта абадаг, сэгнэлтэ табидаг байха юм. Тээд дурсагдаhан hургуули дүүргэhэн олон эдиршүүл манай фабрикада яhала hайнаар хүдэлдэг. Дутуу юумэнь юуб гэхэдэ, үхибүүдтэ бүд нэхэгшын мэргэжэл олгуулха тусхай программагүйбди. Энэниие өөhэдөө зохёон табижа туршанабди. Гэбэшье гэгээрэлэй министерство иимэ программа табижа үгэхэ ёhотой. Тэрэшэлэн янза бүриин мэргэжэлээр учебнигүүд үгы. Тиимэhээ техникумэй гү, али үнгэрхэдөө дээдэ hургуулиин учебнигүүдые hурагшад хэрэглэхэ баатай болодог.

Мүнөө жэлдэ сэмбын фабрикада үйлэдбэриин hуралсал гараха баhа шэнэ бүлэг бүридхэжэ байнабди. Тиихэдээ үнэхөөр бүд нэхэгшын ажалда орохо дуратай үхибүүдые шэлэн абахын хойноhоо оролдонобди гэжэ нүхэр Завгородняя хэлэбэ.

Депутат **Очиров Ц. О.** (Сэлэнгын аймагай Первомайска hунгуулиин округ) үгэ абажа, мүнөө үедэ хамаг ажахынуудта шэнэ техникэ, механизаци болон автоматизациин үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэжэ байхада, мэргэжэлтэд болон хүдэлмэришэдые hурган бэлэдхэхэ хэрэгтэ улам ехэ эрилтэ табигдана гэжэ тэмдэглэбэ. Ушар тиимэhээ профессионально-техническэ эрдэм шудалалга улам нарижуулагдаха ёhотой. Гэбэшье ажалай резервэнүүдэй олохон hургуулинуудта дээдэ болон дунда мэргэжэлтэй багшанар тон үсөөн байха юм. Энээн дээрэhээ шалтагаалжа, залуушуулые hургаха хэрэгтэ горьтой дутагдалнууд тохёолдоно. Үйлэдбэри дээрэ хүдэлжэ байhан инженернүүд, зоотехнигүүд гэхэ мэтын мэргэжэлтэдые шэлэн абажа, тусхай бэлэдхээд, hургуулинуудта үйлэдбэриин багшанар болгон томилходо таарамжатай гээд дурадхана. Гэгээрэлэй министерство тиимэ хүнүүдые тусхай hурган бэлэдхэхэ ёhотой. Ажалhаа хаюулhан зарим хүнүүдые ажал үйлэдбэриин багша болгон табидаг баримтанууд үзэгдэнэ. Энэ тон таарамжагүй ябадал мүн.

Гадна профессионально-техническэ училищинуудта юрэнхы эрдэм муугаар заагдана гээд шүүмжэлбэ.

Удаань депутат нүхэр **М. И. Резчиковада** (Хяагтын аймагай Ленинскэ hунгуулиин округ) үгэ үгтэнэ.

—Манай hургуулинууд болбол коммунизмын үедэ ажаhууха хүнүүдые хүмүүжүүлнэ. Тиимэhээ бүхы багшанарай харюусалга улам дээшэлнэ бшуу.

Гэхэтэй хамта бүгэдэ ниитын найман жэлэй hуралсал бэелүүлхэ, hургуулиие, ажабайдалтай нягтаар холбохо хэрэгтэ ехэхэн дутагдалнууд ушарна. Жэшээнь, манай Хяагтын аймагай Сүхын, Худэриин найман жэлэй hургуулинуудта олон үхибүүд хангалтагүй муугаар hуралсажа гараа. Энээнэй гол шалтагаан юуб гэхэдэ, hургуулинууд ажалаа шэнэ эрилтын ёhоор үшөөл хүсэд эмхидхэжэ шадаагүй. Гадна математикын, дуунай, хүгжэмэй болон зурагай багшанар олоор дутана. Мүн баhа байра байдал багатай дээрэhээ үхибүүдэй гурбан халаан соо hураха баримтанууд үзэгдэнэ. Имагтал hургуули барилгые hайжаруулжа шадабал, дурсагдаhан дутагдалые усадхаха аргатайбди. Теэд hургуули барилгые хэрэгсээдэггүй хүтэлбэрилэгшэд бии. Жэшээнь, Хяагтын Алагай hургуулида шэнэ гэр баригдаха ёhотой юм аад, Погранична совхозой хүтэлбэрилэгшэдэй гэмээр олон жэл соо унжагайрна.

Тэрэшэлэн hурагшадай үйлэдбэриин бригадануудта газар, хүдөө ажахын машина техникэ тусхай даалгагдан үгтэнэгүй. Иигэжэ байхадань, үхибүүд яагаад ажалай дуршалтай болохо гээшэб гэжэ нүхэр Резчикова шүүмжэлбэ.

hургуулинуудай материально-техническэ баазые hайжаруулха, найман жэлэй hургуули дүүргэгшэдые ажалда түбхинүүлхэ хэрэгтэ комсомолой эхин организацинууд багаар хабаадалсана гэжэ ВЛКСМ-эй обкомой секретарь нүхэр **Мулонов** тэмдэглэбэ. Гадна хүдөөгэй залуушуулые олоор hунгаха, тэндэ hуралсал хүмүүжэлэй хүдэлмэриие эрид hайжаруулха, hургуулияа орхихо ябадал болюулха, энэ хэрэгтэ колхоз болон совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд саг үргэлжын анхарал хандуулха ёhотой гэжэ нүхэр Мулонов хэлэбэ.

Депутат **Жалсабон** республикын дээдэ hургуулинуудай хүгжэлтэ тухай тоггобо.

—Арадай гэгээрэл болбол парти, правительствын онсо анхарал доро ходоо байдаг. Энэньшье ойлгосотой. Юуб гэхэдэ, эрдэмгүйгөөр замбуулинда доботолго хэжэ шадахагүй ха юмбибди. Имагтал эрдэм ухаанай гайхамшагта хүгжэлтын ашаар совет арадай мүнөөнэй ехэ илалтанууд түйлагдана,—гэжэ тэрэ тэмдэглэнэ.

Саашань нүхэр Жалсабон арадай гэгээрэлэй талаар Буряадай республикада түйлагдаhан амжалта тухай хэлээ. Совет засагай жэлнүүдтэ Буряад орондо соёл болбосоролой гайхамшагта революци болоо. Республика доторнай эхин hургуулитай, долоон жэлэй эрдэмтэй болохо зорилго амжалтатайгаар дүүргэгдээд, мүнөө найман жэлэй эрдэмтэй болохо зорилго бэелүүлэгдэжэ байна. Мянган хүндэ студентнэрэй тоогой талаар бидэнэр Франци, Англи гэхэ мэтэ гүрэнүүдые ахин гаранхайбди.

Парти, правительствын анхарал оролдолгоор Сибирьтэ, Алас Дурна зүгтэ, тэрэ тоодо Буряадай республикада дээдэ hургуулинуудай тоо олошоржо байна. Улаан-Үдэдэ Зүүн Сибириин библиотекын, технологическа институдууд шэнээр байгуулагдаа. Тиимэhээ тэдэнэй материальна бааза байгуулха тухай, гэр байра барилга тухай анхаралаа ехээр хандуулдаг болохо шухала гэжэ үгэ хэлэгшэ hануулга хэнэ.

Мүн Улаан-Үдэ городто научна библиотекэ байгуулха шухала. Юуб гэхэдэ, дээдэ hургуулинуудай эрдэмтэд али нэгэн шэнэ темээр бэшэхын тула ондоо городуудай библиотекэнүүдтэ ошохо баатай болоно. Студентнүүд эрдэм hуралсалайнгаа талаар үшөөл hулаар бэлдэгдэнэ. Энээниие зайсуулхын тула манай институт Москва, Ленинград городуудай институдуудтай холбоо барисаа байгуулжа, ехэ туhаламжа абажа байна. Иигэжэ институдууд хоорондын холбоо барисаа саашадаашье үргэдхэхэ хэрэгтэй гэжэ нүхэр Жалсабон тэмдэглэбэ.

Ажабайдалтай hургуулиин холбоо барисаа бэхижүүлхэ Хуулиие дүүргэхэ талаар Сэлэнгын аймагта хэгдэhэн хүдэлмэри тухай депутат **Иринчеев** хөөрэжэ үгөө.

—hургуулинуудые шэнэдхэн хубилгаха хэрэг Сэлэнгын аймагта гол түлэб дүүргэгдээ, —гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. 4 дунда hургуули 11 жэлэй, 5 долоон жэлэй hургуули 8 жэлэй болоо, интернат-hургуули шэнээр баригдаа.

Сэлэнгын аймагта колхоз, совхозуудай болон предприятинуудай хүсэ болон зөөреэр hургуулинуудые бариха үүсхэл гараа hэн. Тиигэжэ колхоз, совхозуудта олон hургуулинуудай байшангууд шэнээр бодхоогдоо.

Республикадамнай, тэрэ тоодо Сэлэнгын аймагта, багшанар дуталдана. Энэ ямар шалтагаанhаа болоно гээшэб? Географи, хариин хэлэ, физикэ зааха багшанар олоор дуталдана. Иимэ байдал саашадаа тэсэшэгүй. Багшанарые олоор бэлдэхын тула хэмжээнүүд абтаха зэргэтэй,— гээд тэрэ үгэеэ түгэсхэбэ.

Удаань Зэдын аймагай гэгээрэлэй таhагые даагша нүхэр Актинов үгэ абаба.

— hургуулинуудай байшангуудые бариха талаар Зэдын аймагай колхозууд ехэ хүдэлмэри хээ. Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхоздо 11 жэлэй, «Коммунизм» колхоздо—8 жэлэй hургуулиин байшангууд, Ториин совхоздо — интернат гэхэ мэтэ баригдаа. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо интернат hургуули баригдажа байна. hуралсалай энэ жэлдэ 7 жэлэй бүхы hургуулинууд 8 жэлэй болохо,—гэжэ үгэ хэлэгшэ мэдүүлээ.

Гэхэтэй хамта hургуулинуудай байшангуудые бариха талаар эндэ ехэхэн дутагдалнууд бии гэжэ тэрэ шүүмжэлээ. hургуулиин байшангуудые бариха хэрэгтэ совхозууд хабааданагүй. Жэшээнь, Боргойн совхоздо hургуулиин hайн байшан үгы, интернат үгы. Гэбэшье, совхозой директор, Гэгээрэлэй министерство, аймагай зургаанууд энээн тухай анхарал оролдолгоёо гаргаагүй. Петропавловкын дунда hургуулида үхибүүд 3 халаан боложо hуралсана. Зэдэ станцида 8 жэлэй hургуули гурбадахи жэлээ баригдажа байhаар. Теэд хэзээ дүүргэгдэхэнь үшөөл мэдэгдэнэгүй. hургуулиин барилгые иигэжэ ябуулха гээшэ саашадаа тэсэшэгүй.

Тэрэшэлэн hургуулинууд hуралсалай хэрэгсэлнүүдээр дуталдана. Трактор, автомашина гэхэ мэтэ хэрэгсэлнүүдые манай hургуулинуудта үгэхые гуйнабди гэжэ тэрэ хэлээ.

— hургуули тухай шэнэ Хуулиин гараhанhаа хойшонхи гурбан жэлэй туршада hургуулинуудые шэнэдхэн хубилгажа, ажабайдалтай тэдэнэй холбоо барисаае бэхижүүлхэ талаар ехэхэн хүдэлмэри ябуулагдаа,— гээд депутат **Сахьянов** үгэеэ эхилбэ. Республикымнай олониитэ энэ хэрэгтэ анхаралаа ехээр хандуулна. Энэнь ойлгосотой бээзэ. Совет хүниие коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ тухай асуудал шиидхэгдэжэ байна гээшэ ааб даа.

Энэ хэрэгтэ үргэн олониитэ, колхоз, совхозууд, совнархоз, тэрэнэй промышленна предприятинууд эдэбхитэйгээр хабаадалсаха уялгатай. Энэ үүргэеэ hайнаар ойлгоhон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, жэшээлхэдэ, Суулгын совхозой, Улаан-Үдын нарин сэмбын фабрикын хүтэлбэрилэгшэд hургуулинуудта ехэ туhаламжа хүргэдэг, саг үргэлжын анхаралаар хүреэлдэг байна. Гэхэ зуура, зарим газарта hургуули тухай шэнэ Хуулиие бэелүүлхэ талаар hаналаа табидаггүй байhаар. hургуулинуудта газар, машина техникэ, hуралсалай цехүүдые даалгажа үгэдэггүй ушар үзэгдэнэ. Иимэ баримтанууд Торидо, Тарбагатайда, Хүдэридэ бии гэжэ үгэ хэлэгшэ шүүмжэлээ.

Ажабайдалтай hургуулиин холбоо барисаа бэхижүүлгэ— бүгэдэ арадай хэрэг. Бүхы колхоз, совхозууд, промышленна предприятинууд hургуулиин барилгада хабаадаха ёhотой. Тиимэhээ hургуулинуудай байшангуудые бариха талаар гурбан жэлэй доботолго соносхохо гэhэн дурадхал дэмжэгдэхэ болоно гээд үгэ хэлэгшэ мэдүүлнэ.

Кабанскын дунда hургуулиин директор нүхэр Панютэ ажабайдалтай hургуулиин холбоо барисаа бэхижүүлхэ талаар юу хэжэ байhан тухайгаа хөөрөө.

— Нёдондо жэл манай hурагшад совхозой үгэhэн газар дээрээ ургамал таряа, шубуу олоор үсхэбэрилнэ,—гэжэ тэрэ үгэеэ үргэлжэлүүлээ.— Нёдондо жэл hурагшад 90 мянган нугаhа тэжээжэ, 130 тонно шубуунай мяха гүрэндөө тушаагаа. Мүнөө жэл 164 мянган шубуу тэжээхэ уялга абанхай. Манай эрхим hурагша Н. Москалева Новосибирскдэ болоhон зональна зүблөөндэ хабаадаhан юм. Манай hурагшад мүн зунайнгаа амаралтадашье ниитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. hургуулидамнай партиин райком, совхозой дирекци туhаламжа хүргэдэг.

— Интернат-hургуули бүлюу hайн байhанаа үнгэрhэн 5 жэлэй туршада харуулаа,— гээд депутат **Дамбаев** хэлэбэ.

Интернат-hургуулинуудай hурагшад шэнэ Хуулиин заабариин ёhоор эрдэмдэ hурахаhаа гадна, ажалда дуршэхэ, тиигэжэ багаhаа ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлэгдэнэ. Бидэнэр туршалгынгаа ажахыда үгэрсэ, хартаабха, капуста ургуулнабди. Мүн хойшодоо горох, бобы таридаг, гахай үсхэбэрилдэг болохобди.

Интернат-hургуулинуудые олоор байгуулха шухала. Тиигэбэл үхибүүдтэ, илангаяа хээгүүр байрладаг малшадай үхибүүдтэ, hуралсалай таатай зохид эрхэ байдал байгуулагдаха юм. Теэд Түнхэнэй, Тарбагатайн аймагуудта, Улаан-Үдын Советскэ райондо иимэ hургуулинууд баригданагүй.

Депутат **Лубсанов** сесси дээрэ дэлгэрэнгы үгэ хэлээ.

— Ажабайдалтай hургуулиин холбоо барисаа бэхижүүлхэ, hургуулинуудые шэнэдхэн хубилгаха хэрэгтэ партийна, советскэ, ажахын органууд эдэбхитэйгээр хабаадаха ёhотой. Үнгэрhэн 3 жэлэй туршада арадай гэгээрэлэй, хүдэлмэрилэгшэд энэ талаар ехэ ажал хээ. Гэбэшье ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд hургуулиин хэрэгтэ hайнаар хандадаг болоодүй,— гэжэ депутат хэлээ. Совнархоз, тэрэнэй предприятинууд, мүн олон аймагуудай хүтэлбэрилхы органууд hургуулинуудай материальна бааза байгуулха талаар юумэ хээгүй.

Саашань нүхэр Лубсанов эхин hургуулинуудта, багшанарые бэлэдхэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулжа байха шухала гэжэ тэмдэглэбэ.

Республикадамнай hуралсалай шэнэ жэлдэ 140 багша дутана. Илангаяа математика, географи, хариин хэлэ заадаг багшанар олоор дуталдана. Энээниие бидэнэр өөhэдынгөө хүсөөр хүсэлдүүлхэ ёhотойбди. Манай багшанарай институт, училищи энээн тухай бодомжолхо уялгатай.

Тэрэшэлэн багшанарта ажаhуудалай зохистой эрхэ байдал байгуулха тухай анхарха хэрэгтэй. Тиигэбэл багшанар нэгэ газартаа hуурижаха байна. Гэхэ зуура, зарим аймагуудhаа багшанар үни байнгүй олоороо гаража ошоно. Жэшээнь, нёдондо Зэдын аймагта 60 багшанар ерэhэн аад, 30-ниинь hөөргөө бусашоо. Ушарынь гэхэдэ, ажаhуудалай hайн эрхэ байдал байгуулагданагүй. Багшанарые халуун анхаралаар хүреэлхэ хэрэгтэй гэжэ нүхэр Лубсанов тэмдэглэбэ.

***

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй юhэдэхи сесси дээрэ зүбшэн хэлсэгдэхэ хоердохи асуудалаар — автомобильна харгы замуудан барилга ба заhабарилга тухай Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо **В. Г. Бирюков** элидхэбэ. Мүн промышленность болон харгы замаар БурАССР-эй Верховно Соведэй комиссиин түрүүлэгшэ Ф. И. Оглоблин нэмэлтэ элидхэл хээ.

Дурсагдаhан асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ нүхэд Аханянов (Баунтын аймаг), Ануев, Безызвестных, Самсонов, (Улаан-Үдэ), Довгань (Яруна), Павлов (Бэшүүр) болон бусад хабаадалсаа.

Гадна Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр **А. У. Хахалов**, РСФСР-эй автомобильна болон шоссейнэ харгы замуудай Министрэй орлогшо нүхэр **Николаев** гэгшэд үгэ хэлээ.

Удаань харгы замуудые hайжаруулха тухай дэлгэрэнгы тогтоол батала̄н абтана.

Тэрэшэлэн Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указууд баталагдаба, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй составта хубилалта оруулагдаба.

МҮНӨӨДЭР—ШАХТЁРНУУДАЙ hАЙНДЭ

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарhаа) 2/5 шахтын түрүү горнягууд А. Баканов, Г. Голоцевич гэгшэд. Эдэнэр шэн зоригто ажалайнгаа түлөө «Шахтёрой алдар» гэhэн нэгэдэхи зэргын значогоор шагнагданхай.

Ажал хэрэгнай иимэ

Галуута Нуурай шахтоуправлениин главна инженер Н. Ф. Целобановтай хөөрэлдөөн

Асуудал: Галуута Нуурай шахтёрнууд өөhэдынгөө hайндэрые ямар амжалтануудтайгаар угтаба гээшэб?

Харюу: Манай шахтёрнууд Эхэ оронойнгоо бүхы нүүрhэшэдтэй нэгэн хамта заншалта hайндэрөө ажалай шэнэ амжалтануудаар угтажа байна. Шулуун нүүрhэ малтаха долоо hарынгаа түсэбые үлүүлэн дүүргэнхэйбди. Түсэбhөө гадуур 15 эшелон нүүрhэн малтагдаа. Байгша оной 7 hарын турша соо нэгэ хүдэлмэришэнэй hара соо хэhэн ажалай бүтээсые дунда зэргээр абахада, 64,7 тонно нүүрhэн хүртэнэ гэхэ гү, али түсэбөөр хараалагдаhан тооhоо 2,7 процентээр дээшэлhэн байна. Малтагдаhан 1 тонно шулуун нүүрhэнэй өөрынь үнэ сэн hүүлшын hарануудта горьтойхон хямдаруулагдаа. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ hарада нэгэ тонно нүүрhэнэй өөрынь үнэ 69 мүнгөөр хямдаруулагдаа.

Асуудал: Нүүрhэ малталгын хүндэ хүшэр ажал оньhожоруулха хүдэлмэри хэр бэелүүлэгдэнэб?

Харюу: Мүнөө үедэ манай шахтануудта нүүрhэ малтаха, вагонуудта ашаха, газар дээрэ гаргаха болон бусад хүндэ хүшэр ажал дууhан оньhожоруулагдаа. Бүхы лавануудтамнай нүүрhэ малтаха комбайнууд, нүүрhэ тээхэ тусхай машинанууд хүдэлнэ. Байгша оной 7 hара соо оньhожоруулагдаhан аргаар 1156 погонно метр малтагдаhан байна. Гэхэтэй хамта, хүсэтэ техникээ дүүрэнээр хэрэглэжэ үшөөл биранагүйбди. Жэшээлхэдэ, энэ жэлэй түрүүшын хахадта нүүрhэнэй комбайнууд түсэбэй ёhоор hара соо 5 мянган тонны орондо 4270 тонно, буровой машина—3140 тонны орондо 2710 тонно малтаhан, проходческо комбайнууд hарынгаа түсэбые оройдоо 63,3 процент дүүргэhэн байна.

Галуута Нуурай шахтёрнууд, мэргэжэлтэд орёо оньhон техникээ хаба соонь ашаглахын тула үсэд шангаар тэмсэжэ байна. Илангаяа нээмэл аргаар нүүрhэ малтаха хэрэгтэ механизмууд үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Мүнөө үедэ 9 томо экскаваторнууд, буровой 7 станок, 5 тонны «МАЗ-205» маркын гушан гурбан самосвалнууд, «КРАЗ» маркын арбан тонно тээдэг 12 самосвал машина хүдэлнэ. Нээмэл аргаар нүүрhэ малталгые механизацилhанай ашаар «хара алта» малталгые нилээд дээшэлүүлээ гээшэбди. Жэлэй эсэс болотор нээмэл аргаар нүүрhэ малтаха хэрэгые улам үргэдхэхэ зорилготойбди.

Асуудал: Ажалай түрүүшүүл, уралан нарижуулагшад, ухаалан зохёогшодой тоо хэр олошоржо байнаб?

Харюу: Шахтёрнуудай hайндэрэй хүндэлэлдэ дэлгэрhэн социалис мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ Г. Я. Шубинай хүтэлбэрилдэг участогайхид жагсанхай. Тэдэнэр долоо hарынгаа түсэбые 124,7 процент дүүргэhэн, энэ hарынгаа түсэбые болзорhоонь урид, августын 21-дэ дүүргэhэн байна. Инженер Сыркинэй эрхилдэг 7/8 шахтын 3-дахи участогай коллектив долоон hарынгаа түсэбые 108 процент дүүргэээ. Коммунис ажалай нэрэ зэргэ олохын түлөө тэмсэжэ байhан Х. Д. Кусраевай, Социалис Ажалай Герой Г. Д. Тучиновай эрхилдэг проходчигуудай бригаданууд, экскаваторщигууд А. Мариевай, Г. Брылевой, И. Свиринэй, С. Шевченкын эрхилдэг экипажнууд үндэр бүтээсэтэ ажалаараа шалгарнад.

Манай шахтёрнууд, хүдэлмэришэдэй дунда уралан нарижуулагшад, ухаалан зохёогшодой тоо жэлhээ жэлдэ олошорно. Гансахан энэ жэлэй түрүүшын хахадта уралан нарижуулагшад 67 үнэтэ дурадхалнуудые оруулhан, тэдэнэйнь 52 дурадхалые үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэhэнэй ашаар жэл соо 502 мянган түхэригэй гүрэнэй зөөри алмагдаха юм.

Асуудал: Галуута Нуурай шахтануудта саашадаа ямар хубилалтанууд болохо гээшэб?

Харюу: Коммунис парти, Совет засагай анхарал оролдолгодо харюу болгон манай шахтёрнууд КПСС-эй түүхэтэ XXII съездын зүгhөө нүүрhэнэй промышленностиин урда табигдаhан асари ехэ зорилгонуудые бодото дээрэнь бэелүүлхын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр тэмсэнэ. Манай эндэ ойрын жэлнүүдтэ иимэ хубилалтанууд болохо гэбэл: 1963 ондо Холбооложон гэжэ нютагта сүүдхэ соо 2000 тонно нүүрhэ гаргаха разрез түхеэрэгдэжэ, тэрэ жэлэй IV кварталда ашаглалгада тушаагдаха юм. Энэ жэлhээ эхилэн нүүрhэнэй уурхайнуудай лавануудые түмэр гулааhа—баганаар бүхэлхэ; уурхайн агаарые сэбэрлэхэ вентиляторна түхеэрэмжэнүүдые, уурхайн оёорой уhа бүлэжэ гартаха насоснуудые, конвейерно лининүүдые автоматическа, дистанционно аргаар ашаглалгые хангаха болон бусад хэмжээнүүдые үргэн далайсатайгаар бодото дээрэнь бэелүүлhэнэй ашаар ажалай бүтээсые 38,2 процентээр дээшэлүүлхэ, жэл бүри 755 мянган түхэриг арьбалха арга боломжотой болохобди.

ТОО, БАРИМТАНУУД

Галуута Нуурай шахтоуправлениин 2/5 шахтада «горняк» гэжэ шулуу нүүрhэ малтаха комбайн, «КС-10» гэжэ шэнэ транспортер түрүүшынхеэ ашаглагдаба. Энэ шахтын 62-дохи лавын шахтёрнууд «КС-10» маркын транспортерые холбон суглуулжа, газар доро ажаллажа байна.

* *
*

Байгша ондо 339 шахтёрнууд мэргэжэлээ дээшэлүүлээ. Тэрэ тоодо 4 горно мастернууд, участогай начальнигууд Гу... озерск хотын горно-промы... на училищнин үдэшын ... ли дүүргээ.

* *
*

Шахтоуправлениин участок бүхэндэ коммунис... лай ударнигуудай тоо ол... жо байна. Энэ хүндэтэ ... зэргын түлөө мүнөө ха... 781 хүн тэмсэнэ. Тэ... 51-ниинь коммунис а... ударник гэhэн үндэр нэрэ... гэдэ хүртэнхэй.

ШЭНЭ АРГА ХЭРЭГЛЭНЭБДИ

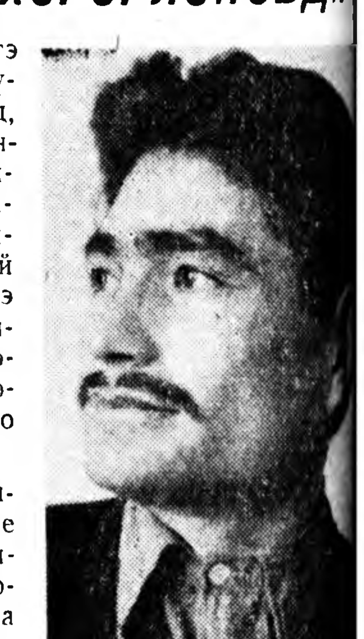

Түрэл партиингаа түүхэтэ XXII съездын шиидхэбэринүүдээр зоригжоhон минии нүхэд, шахтёрнууд, ажалаа улам оншотойгоор, үндэр бүтээсэтэйгээр ябуулха шэнэ онол аргануудые бэдэрнэ. Мүнөө малтажа байгааша уурхаймнай нүүрhээр баян. Ушар иимэhээ байгша ондо шэнэ лава бэлдэхэ гэжэ үнэтэ сагаа гээлтэгүй, «хара алтаяа» хаба соогоо малтажа, түрэл орондоо тушаахаяал мэдэнэбди.

Манда даалгагдаhан техникэ, зэр зэмсэгүүд, бусадшье түхеэрэлгэнүүд шэнэ, найдамтай. Манай бригадын шахтёрнууд оньhото техникээ hайса шудаланхай. Тиимэhээ тэдэнэр ажалайнгаа үндэр бүтээсые hулаpуулнагүй. Бидэнэр «нэгэн бултанайнгаа түлөө, булта нэгэнэйнгээ түлөө» гэhэн арюун hайхан ёhо заншалаар ажалланабди. Бригадымнай гэшүүн бүхэн олон янзын мэргэжэл шудаланхай. Жэшээлхэдэ, нэгэнэйнгээ үбшэлөө hаа, тэрэнэй хэдэг ажалые бусад нүхэдынь дүүргэжэ шадаха бшуу. Саашань хэлэхэдэ, бүхы ажалаа шэнэ гуримаар, комплексно аргаар эмхидхэhэн ушар ажалай үндэр бүтээсэ туйлаха хэрэгтэ ехэ туhатай. Бригадам... лэдбэрингөө түсэбые h... ри дүүргэдэг заншалтай... тёрой hайндэрэй хүнд... нүүрhэ гаргаха авгус... түсэбые манай бригад... болзорhоонь урид д... Коммунис ажалай бри... hэн үндэр нэрэ зэргын... тэмсэнэбди.

М. Шакирз...
БурАССР-эй Верх...
Соведэй депутат, Гал...
Нуурай шахтоуправле...
2/5 шахтын бригад...

hайндэрөө иимээр угтабабди

Нээмэл аргаар шулуу нүүрhэ малтадаг участогай хүдэлмэришэд долоо hарынгаа түсэбые 124,7 процент дүүргэнхэй. Энэ участогта ажалладаг табан экскаваторнууд гансахан июль hарада 28 мянган тонно нүүрhэ гаргаа. Минии эрхилдэг экскаваторай экипаж үнгэрэгшэ hарада нүүрhэ малтаха түсэбөө 110,5 процент, техническэ нормоёо 116 процент дүүргэжэ, шахтёрнуудай мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ гаралсаа. Август соошье ажалайнгаа эршые hуладуулангүй, hарынгаа түсэбые болзорhоонь урид, августын 21-нэй үдэр дүүргэжэ, hайндэрөө нэрэтэй солотойгоор угтабабди.

Тингэбэшье бидэнэй туйлаhан мүнөөдэрэй амжалта маанадые яашье хангахагүй байна. Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ талаар бидэнэй арга боломжо барагдашагүй.

Г. Брылев,
Галуута Нуурай шахтоуправлениин алхалдаг экскаваторай машинист.

Нүүрhэшэдэй хотодо

★

ЗУРАГЛАЛ

★ ★

«ХАРА АЛТА» МАЛТАГШАД

Урдань Баруун Түхэм түлэ залhаар хөмор, хубхай хооhон дайда гэжэ тоологдогшо hэн. Теэд энэ талын хүрьhэн доро хэдэн миллион тонно түлишэ —«хара алтанай» хэбтэhые тэрэ сагай харанхы мунхаг хүнүүд яажа мэдэхэ бэлэй.

...Гусиноозёрск хотоhоо баруун урагшаа гаража хэдэн модо ошобол, абарга хүсэтэ техникын хүсөөр нээмэл аргаар нүүрhэ малтажа байхыень харахат. Оршон тойрон үдэршье, hүнишье элдэбын түхэлэй экскаваторнуудай таршаганаха, нүүрhэ тээhэн мантан томо «МАЗ»-уудай, самосвалнуудай таhалгаряагүй хүдэлхэ абяан соностожо байдаг. Тэдэнэй дунда «ЭШ-4-40» маркын алхалдаг экскаваторай экипаж шударгы ажалаараа онсо илгардаг. Абарга томо экскаваторай экипажай эбтэй зулгы 8 нүхэд Семен Шевченко, Иван Родин, Николай Хамлатов, Дмитрий Гуцовский, Дмитрий Резенков, Алексей Кириллов, Павел Шевченко, Геннадий Попов гэгшэдэй ажаллахыень харахада угаа зохид юм. Алхалдаг экскаватор 40 метр ута «гараараа» агшан зуура гэхээр 4 тонно хүрьhэ удхажа абаад, хада мэтэ обоолоотой шорой шулуун дээгүүр хаяжархина. Газарай зузаан «гадарай» хуулагдажа, шулуун нүүрhэнэй харагдаhан газарта «СЭ-3», «3-2005» маркын экскаваторнууд «хара алта» онгиргон удхажа, самосвал машинануудта тээнэ.

...Семен Шевченкын эрхилдэг экипаж зунай ган халуун, үбэлэй янгинама хүйтэншье байг хамаагүй hараhаа hарада үйлэдбэриингөө түсэбые үлүүлэн дүүргэдэг заншалтай. Тэдэнэр ажалдаа коммунис ёhоор хандадаг туладаа олон зуун шахтёрнуудай дунда алдар сууда гаранхай. Энэ экипажай гэшүүд дүрбэдэхи hараяа Галуута Нуурай шахтоуправлениин, парткомой, рабочкомой дамжуулгын улаан вымпелдэ хүртэбэ. Тиимэл хадань ажалай найман баатарнуудта коммунис ажалай экипаж гэhэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдоо ха юм.

— КПСС-эй ЦК-гай XXII съездын шиидхэбэринүүд маниие ажалай шэнэ амжалтануудта зоригжуулна,— гэжэ тус экипажай ахалагша сарюухан шарайтай Семен Шевченко хөөрэнэ. —Энэ түүхэтэ тогтоолые гүнзэгыгөөр шудалха тумаа өөрынтөө ажалые бүри нягтаар шүүмжэлэн сэгнэнэбди. Бодото ажал хэрэг дээрээ шэнэ техникые зүбөөр ашаглахада, түрүү онол арга хэрэглэхэдэ ажалай бүтээсэ эли бодо дээшэлүүлэгдэнэ.

Шевченкэдэл адли үйлэдбэреэ шэнэдхэн хубилгагшад, нүүрhэ малталгын мастернууд газар дээрэ, газар доро, уурхайн оёортошье ажалай тайхамшагта амжалтануудые туйлана.

Шахтёрнууд, хүдэлмэришэд ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын, продукциин өөрынь үные хямдаруулхын түлөө үнэн зүрхэнhөө оролдоно. Жэшээлхэдэ, 7/8 шахтын маркшейдер А. Т. Дедюхин № 36, № 37 лавануудай ажалай гуримые шэнэдхэн хубилгаха схемэ дурадхаhан юм. Нүхэр Дедюхинэй үнэтэ дурадхалаар уурхайн оёортохи ажал шэнэ гуримаар ябуулагдажа, жэлэй турша соо 18 мянган түхэриг арьбалха арга олгуулаа. Мүнөө Галуута Нуурай шахтёрнуудай дунда зуугаад шахуу уралан нарижуулагшад тоологдоно. Байгша оной түрүүшын хахадта тэдэнэй оруулhан 67 дурадхалнуудай табин хоёрынь үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэгдэжэ, 502 мянган түхэриг алмагдаhан, ажал ехэтэй хүдэлмэри нилээд хүнгэдхэгдэhэн байна.

ГОРОДОЙ ШАРАЙ ХУБИЛНА

Шахтёрнуудай городой үргэн үйлсэнүүд ба проспектнүүдээр, үндэр hаруул байрын гэрнүүдэй, дабхар hургуулинуудай, соёл гэгээрэлэй гуламтануудай хажуугаар, сэл ногоон сэсэрлиг сад соогуур ябахада урматай. 25 жэлэй саана эндэ бэлшээриин тала байhан юм гэжэ хүнэй хэлээ hаа даб дээрэ үнэншэмөөр бэшэ.

Гусиноозёрск хото жэл ерэхэ тума үргэдэн ургана. Гэр байра барилгын хэмжээн 1950 онhоо хойшо арба дахин ургаа. Эндэшье, тэндэшье шэнэ гэрнүүд ундыжа байна. Гансахан үнгэрэгшэ жэлдэ 2296 дүрбэлжэн метр талмайтай гэр байранууд баригдаа, шахтёрнуудай 90 бүлэ шэнэ гэртэ түбхинөө.

Ажалшадай культурна эрилтые дүүрэнээр хангахын тула үнгэрэгшэ жэлдэ, мүн энэ жэлэй 7 hара соо шэнэ гастроном, мяха болон hү наймаалха магазинууд, прачечна, пионернүүдэй амарха лагерь, үхибүүдэй ясли, уhа бүлэхэ станци баригдаа. КПСС-эй XXII съездын түүхэтэ үдэрнүүдтэ шахтёрнуудай городто оёдолой фабрика бүтээгдэжэ ашаглалгада тушаагдаhан юм. Мүнөө эндэ 960 үхибүүдэй багтаамжатай гурбан дабхар hургуули баригдажа байна.

Эндэхид городоо болбосон түхэлтэй, гоё hайхан болгохо талаар ехэ хүдэлмэри хээ, хэжэшье байhаар. Тэдэнэй хүсөөр 16 га талмайтай сэсэрлиг байгуулагданхай.

Үнгэрhэн 24 жэлэй туршада Галуута Нуурай нүүрhэшэд 12 миллион шахуу тонно нүүрhэ малтажа, түрэл орондоо тушаагаа. 1938 ондо жэл соо оройдоо 3171 тонно нүүрhэн абтаhан байбал, үнгэрэгшэ жэл нэгэ миллион 500 мянга гаран тонно малтагдаа. Хамтын хүсэнэй хаба, совет шахтёрнуудай хүсэн—энэ бэшэ аал.

...Үдэшын боро хараанаар Гусиноозёрск хото зайн галаар яларна. Соёл гэгээрэлэй ордоной урда талын бүтүү ногоон сэсэрлиг соо хатар наадан дэлгэрэнхэй, сэдьхэл татама ирагуу hайхан хүгжэм, дуунай аялга зэдэлнэ. hайндэрэйхеэр хубсалhан хүн зон хүлгөөтэй, тэдэнэй олон ондоо хэлэн дээрэ зугаалха, хөөрэлдэхэнь элихэн. Галуута Нуурай эрье шадар түбхинэhэн залуухан городто зугаатай, гоёшье. Түргөөр хүгжэжэ байhан энэ городой эзэд—шахтёрнууд, барилгашад, алба хаагшадай ажабайдал, ажал хэрэгүүд үдха түгэлдэр, бүришье гоё hайхан даа.

Р. Балданов.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: нүүрhэ нээмэл аргаар малталга харуулагдана.
Ф. МОРЕНЕЦЭП фото.

БУРЯАД ҮНЭН

4-дэхи нюур

1962 оной августын 26.

СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министерствэд

СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министрын орлогшо А. А. Соболев США-гай хэрэгүүдээр саг зуурын этигэмжэтэ г-н Дж. М. Максуини гэгшые энэ оной августын 24-дэ урижа уулзаад, тэрээндэ доро дурсагдаhан ното барюулаа:

«Совет Социалис Республикануудай Союзай Гадаадын хэрэгүүдэй министерство Советскэ правительствын даалгабаряар доро дурсагдаhан мэдүүлгэ хэнэ.

Фашис этэгээдүүд hүүлэй үдэрнүүдтэ Баруун Берлинэй американска секторэй дэбисхэр дээрэ советскэ сэрэгэй харуулай личнэ составта эсэргүү аюултай хэдэн хорото ааша гаргаhан байна. Тиихэдэ, США-гай эзэмдэлгын засагаархид ямаршье хэмжээ абаагүй. Совет сэрэгшэдэй Тиргартендэхи памятнигай дэргэдэ харуул харахын тулада советскэ харуулай сэрэгүүд ошожо ябаhан байгаа. СССР-hээ Берлиндэ байдаг посольствын дипломатическа бүлэг хүдэлмэрилэгшэдтэ эсэргүү хорото ааша мүн лэ гаргагдаа.

Совет сэрэгшэдэй Тиргартендэхи памятнигай дэргэдэхи харуулые hэлгэхын тулада ошожо ябаhан советскэ сэрэгэй алба хэгшэдые хүсөөр hаатуулхые американска сектортэй Фридрихштрасседэхи хиналтын пунктын хажууда бандит этэгээдүүд энэ оной августын 13, 18, 19, 20-до hэдэлгэ хэhэн байгаа. Энэ үедэнь гурбан сэрэгэй алба хэгшэд шархатаа. Тиихэдэ эзэмдэлгын засагай түлөөлэгшэд, Баруун Берлинэй полици хаража байгаад ямаршье хэмжээ абаагүй.

Советскэ офицернүүдэй hуужа ябаhан автомашинада Баруун Берлинэй американска сектортэ августын 19-дэ добтолго хэгдээ. ГДР-тэхи советскэ посольствын дипломатическа хүдэлмэрилэгшэдэй американска сектор соогуур гаража ябахада мүн лэ иимэ добтолго хэгдэhэн байгаа.

Баруун Берлиндэхи фашис болон үhөө мэеэгээ абахые эрмэлзэдэг этэгээдүүдэй иимэ харша муухай аашануудые гаргажа байhантай дашарамдуулан, Советскэ правительство хадаа США-гай ...тельствада эрид шууд ...шаалга мэдүүлнэ, иимэ... то муухай аашануудай ... гаргагдаа hаань, совет... лөөлэгшэдэй болон сэрэ... ба хэгшэдэй аюулгүй... лые хангахаар шухал... жээнүүд абтаха гээд за... рэгтэй гэжэ тоолоно.

Эдэ хорото аашануу... лөө сэхэ харюусалгатай... гай засагаархид эдэ а... дые болюулха хэмжээ... дары абаха, гэмтэй... шангаар хэhээхэ ёhото... Советскэ правительство... тэ хэнэ».

Нотые США-гай пра... ствада дамжуулхаб гэж... Максуини мэдүүлээ.

Хилын саанаhаа

Кубын эхэнэрнүүдэй hайндэр

ГАВАНА, августын 24. (ТАСС). Ороной эгээн лэ олониитын организациин нэгэнэй —Кубын эхэнэрнүүдэй федерациин байгуулагдаhаар хоёр жэлэй ойе Кубын арад баяр баясхалантайгаар тэмдэглэбэ. Промышленностиин элдэб hалбаринуудта, арадай ажахынуудта, хүдөө ажахын кооперативуудта, hургуулинуудта, эмхи зургаануудта хүдэлдэг гурбан зуун табин мянга гаран эхэнэрнүүдые, тэрэшэлэн гэрэй эзэн эхэнэрнүүдые энэ организаци мүнөө нэгэдүүлдэг юм. Федерациин комитедүүд гү, али тэрэнэй түлөөлэгшэд городууд болон тосхонуудта, байрын кварталнуудта, промышленна болон хүдөө ажахын предприятинуудта, эмхи зургаануудта, барилгануудта мүнөө бии болонхой.

Ажаллаха, Эхэ ороноо хамгаалха, hураха гэhэн гол уряа лозунг бүхы революционно арад шэнгеэр Кубын эхэнэрнүүд урдаа табидаг юм. Федерациин үүсхэлээр Гавана провинцида ажалай хоёр зуу гаран hайн дуранай батальон байгуулагдаа. Тэрээндэ юhэ мянга шахуу эхэнэр ородог юм. Тэдэнэр саахарай тростник хуряадаг, кукуруза таридаг, хуряадаг, малай тэжээл бэлэдхэдэг, хүдэлмэриин хүсэнэй дутаалдадаг бусад hалбаринуудта ажалладаг байха юм.

Ориенте провинциин комитедүүд үнэтэ үүсхэл гаргаа. Кубын эхэнэрнүүдэй федерациин хоёр жэлэй ойдо бэлэдхэжэ байхадаа, эдэ комитедүүд кофе суглуулгада провинциин эхэнэрнүүдые элсүүлэн эмхидхээ.

Эхэнэрнүүдэй hуралсалай, ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлгын асуудалнуудта федераци ехэ анхарал хандуулна. Федерациин сэхэ хабаадалгатайгаар орон дотор ехэ наhатайшуулай hураха хэдэн арбаад үдэшын hургуулинууд байгуулагдаад, тэдэндэ арба юhэ мянга гаран эхэнэрнүүд болон басагад hурана.

США-гай, Англиин, Франциин правительствануудай хамтын мэдүүлгэ

НЬЮ-ЙОРК, августын 24. (ТАСС). Советскэ сэрэгүүдэй Берлиндэхи комендатурые болюулха тухай Советскэ правительствын шиидхэбэри тушаа США-гай, Англиин, Франциин правительствануудай хамтын мэдүүлгэ Вашингтондо, Лондондо, Парижда нэгэн доро толилогдоо.

Берлиндэ дүрбэн талын зүгhөө байгуулагдаhан ямаршьеб комендатура бии юм гэhэн хэбэртэйгээр энэ мэдүүлгэ соо хэлэгдэнэ. Теэд баруун гүрэнүүдэй нэгэ талын ябуулга хэhэнhээ уламжалан, 1948 онhоо эхилэн иимэ комендатура үгы болоhон байгаа бшуу. Советскэ правительство хадаа «комендатурые болюулха гү, али хубилгаха эрхэгүй» гэжэ гурбан правительство баталан хэлэнэ... ГДР-эй ниислэлдэ хамаатай «уялгануудаа дүүргэхын түлөө советскэ тусхай тушаалта хүнүүд харюусалгатай гэжэ тоолонобди» гээд США-гай, Англиин, Франциин правительстванууд мэдүүлнэ.

Амгалан ёhоной шууд сэхэ политика

ВАРШАВА, августын 24. (ТАСС). СССР-эй правительствын баталан абаhан шиидхэбэриин үндэhөөр советскэ сэрэгүүдэй Берлиндэхи гарнизоной комендатурые болюулhан ушар дэлхэйн хоёрдохи дайнай үлэгдэлнүүдые Европодо усадхаха талаар СССР-эй дахяад оролдолго гаргаhан ябадал гэжэ Польшы... ниитэ тоолоно.

Берлинэй асуудала... скэ политика шууд с... Ушарынь хадаа энэ ас... амгалан ёhоор шиидхэ... лада оролдолго гар... байhаар гэжэ «Слово... ие» гэжэ газетэ мүнөө... дэглэнэ.

ГДР-эй болон Баруун Берлинэй хил... дээрэ болоhон ушар

БЕРЛИН, августын 24. АДН агентство иигэжэ дамжуулна: түмэр замай рельсын хажууда нэгэ хүнэй hэжэглэхээр ябуултахада, ГДР-эй Берлиндэхи гүрэнэй хилэ дээрэ байhан транспортна полициин харуулай часовойнууд августын 23-най үдэшэ анхаржа, сэхэ буудаха баатай боло... со» гэжэ хэлэгдэhэн ... лан hануулгын ... буудалгын хэгдэhэ... башье, тэрэ хүн ... гүй. Энэ гэмтэн ... hанцье байгаа hаа, ... Берлин тээшэ зугада... болоо ха.

Азиин нааданууд эхилбэ

ДЖАКАРТА, августын 24. (ТАСС). Азиин дүрбэдэхи наадануудые—заншалта спортивна ехэ мүрысөөе нээгдээ гэжэ Индонезиин президент Сукарно мүнөөдэр баярай оршон байдалда соносхоо. Советскэ мэргэжэлтэдэй туhаламжаар Джакартада баригдаhан ехэ стадион дээ... зургаан ороной 1900 ... нүүдэй парад болоо. hайндэрэйхеэр хубса... мянган хүн хараhан ...

Редакторай орлогшо
М. Н. НИ...

Манай адрес, телефон...

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 28. ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. редак... 32-74, ответ. секретаря—27-37, отделов партийной ж... пропаганды—24-74, сельского хозяйства и советского ... тельства—47-59, промышленности, транспорта, инфор... 35-14, культуры, литературы и искусства—34-05, ... и рабселькоров—40-49, отдел переводов и коррек... —35-95, бухгалтерия —37-32. Для междугор... переговоров—16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства ... Бурятской АССР.

Н00960. Зак. № ...